

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Urša Schwarzmann

Naslov naloge: Brezposelnost mladih in socialno delo

Kraj/leto: Ljubljana, 2009

Št. strani: 66

Št. tabel: 5

Št. prilog: 2

Št. uporabljenih virov: 44

Št. grafikonov: 5

Mentor: prof. dr. Bojana Mesec

Deskriptorji: brezposelnost, brezposelna oseba, mladi, mladi brezposelni, socialno delo, delo z mladimi

Povzetek:

Naloga predstavlja pojem brezposelnosti in vse značilnosti tega pojava. Osredotočila sem se na mlade ljudi, na njihove značilnosti in težave, ki jih imajo pri vstopu na trg delovne sile. Opredelila sem strukturo mladih brezposelnih, starost in stopnjo izobrazbe ter trajanje brezposelnosti med mladimi. Poudarila sem posledice pri mladih brezposelnih ter izpostavila obstoječe ukrepe za zmanjševanje brezposelnosti med mladimi, ki se v večini odvijajo pod okriljem Zavoda za zaposlovanje. Zadnji del naloge se osredotoča na socialno delo z mladimi ter na spretnosti in lastnosti socialnih delavcev.

Title: Unemployment among young people and social work

Descriptions:

Unemployment, an unemployed person, young people, young unemployed person, social work, work with young people

Abstract:

The task presents the concept of unemployment and all features of this occurrence. I concentrated on young people, on their characteristics and problems that they have when entering the work/labor market. I determined the structure of young unemployed people, age and degree of education and length of unemployment among the youngs. I emphasised the consequences with young unemployed people, and emphasised the existent measures for reducing unemployment among the youngs, that are taking place in majority under the protection of the employment registry office. The last part of the task concentrates on social work with the youngs, at skills and attributes of social workers.

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO**

DIPLOMSKA NALOGA

Brezposelnost mladih in socialno delo

Mentor: prof.dr. Bojana Mesec

Urša Schwarzmann

Ljubljana 2009

PREDGOVOR

Študij socialnega dela mi je v štirih letih razširil obzorje. S spoznavanjem novih vsebin, teorij in prakse se je odprlo veliko novih vprašanj. Tudi tema moje diplomske naloge je rezultat vprašanja, ki si ga večina mladih zastavi ob koncu študija.

Živimo v času, ko zaposlitev ni nekaj trajnega. Razmere na trgu delovne sile so zaostrene, še posebej pa prizadenejo različne kategorije, kot so starejši delavci, ženske, invalidi, nekvalificirani delavci in mladi.

V svoji diplomski nalogi sem v prvi vrsti, razčlenila, kaj je brezposelnost in opredelila, za lažje razumevanje, kdo je brezposelna oseba, vrste in dva načina merjenja brezposelnosti pri nas. Nadaljevala pa sem veliko bolj specifično. Vedela sem, da skupina mladih vse bolj postaja poseben segment na trgu delovne sile. Ker se tudi jaz približujem prehodu iz šolanja v zaposlitev, sem se odločila, da bom poudarek namenila brezposelnosti med mladimi.

Čas, v katerem živimo nam ponuja veliko priložnosti, res pa je, da od nas tudi veliko zahteva. Mladi, predvsem iskalci prve zaposlitve, se srečujejo z različnimi ovirami pri vstopu na trg delovne sile. Po končanem šolanju si mlad človek želi zaposlitve, saj le-ta pomeni ekonomsko neodvisnost. Po nekajkratnih poskusih večina kaj hitro ugotovi, da tudi izobrazba danes ni več zagotovilo, da bodo dobili delo, ki ga želijo opravljati. Dejstvo je, da mladi kljub dobri izobrazbi nimajo delovnih izkušenj, zato za večino delodajalcev ne predstavljajo prve izbire. Tudi če mlademu človeku uspe poiskati zaposlitev, pa je ta največkrat za določen čas. Tako se večina mladih znajde v skupini brezposelnih.

Poizvedovanje o resnosti omenjene problematike je navedeno v četrtem poglavju moje diplomske naloge. Ugotovila sem, da je mladina v zadnjem obdobju najbolj izpostavljena brezposelnosti. Tako sem se še posebej osredotočila na vzroke in dejavnike, ki nam obrazložijo razloge za nastalo situacijo in posledice, ki se pri mladih zrealijo predvsem preko psihosocialne ravni.

Zajela sem tudi obstoječe ukrepe za zmanjševanje brezposelnosti med mladimi ter izpostavila Zavod za zaposlovanje kot glavno javno institucijo trga dela. V nadaljevanju pa sem omenila socialno delo ter profesionalne vloge socialnih delavcev. Tudi socialni delavci se preko najrazličnejših situacij srečujejo z brezposelnostjo. Srečujejo pa tudi številčne mlade, ki so se znašli v najrazličnejših težavah. Tako je bil moj cilj predvsem osvetliti, kako lahko tudi stroka socialnega dela pomaga pri vsaj delni odpravi te negotovosti, ki se vije v glavah mladih nadebudnežev.

Za zaključek naj se zahvalim dr. Bojani Mesec za pomoč pri izdelavi diplomske naloge in profesorju Ninu Rodetu, ki mi je pomagal izbrati temo, mi svetoval, kdo bi bil primeren mentor in dodal tisti kanček poguma, ki me je prepričal, da to dejansko zmorem.

Nazadnje pa se zahvaljujem tudi svojim bližnjim, predvsem moji življenjski prijateljici, ki me podpira, ljubi in verjame vame že od mojega rojstva.

KAZALO

PREDGOVOR

1. UVOD.....	7
2. BREZPOSELNOST.....	9
2.1 Brezposelna oseba.....	10
2.2. Vrste brezposelnosti.....	11
2.3 Merjenje brezposelnosti.....	13
3. BREZPOSELNOST KOT DRUŽBENI PROBLEM.....	16
3.1 Položaj različnih kategorij na trgu delovne sile.....	17
3.1.1. ŽENSKE.....	18
3.1.2. NEKVALIFICIRANI.....	19
3.1.3 STAREJŠI DELAVCI.....	20
3.1.4. INVALIDI.....	21
3.1.5. MLADI.....	22
3.2. Mladi kot specifična kategorija na trgu dela.....	22
3.2.1. MLADOST.....	22
3.2.2. ZNANJE.....	23
3.2.3. OSEBNE ZNAČILNOSTI	24
3.2.4. DELOVNE IZKUŠNJE.....	25
4. BREZPOSELNOST MLADIH.....	26
4.1. Struktura mladih brezposelnih oseb.....	27
4.1.1. Brezposelne mlade osebe po dopolnjeni starosti in po stopnji izobrazbe.....	28
4.1.2. Brezposelne mlade osebe po trajanju brezposelnosti.....	29
4.2. Vzroki in posledice brezposelnosti mladih.....	30
4.2.1. VZROKI BREZPOSELNOSTI MLADIH.....	30
4.2.2. POSLEDICE BREZPOSELNOSTI MLADIH.....	31
4.3. Mnenje mladih.....	33

5. OBSTOJEČI UKREPI	
ZA ZMANJŠEVANJE BREZPOSLENOSTI MED MLADIMI.....	37
5.1. Zavod za zaposlovanje.....	37
5.2. Ukrepi aktivne politike za zaposlovanje v Sloveniji.....	38
5.3. Naloge svetovalcev in obveznosti iskalcev zaposlitve na Zavodu za zaposlovanje.....	40
6. BREZPOSELNI MLADI IN SOCIALNO DELO.....	43
6.1. Socialno delo.....	43
6.2. Profesionalne vloge socialnih delavcev.....	47
6.3. Spretnosti socialnega delavca.....	49
6.4. Lastnosti socialnega delavca.....	50
7. DELO Z MLADIMI.....	52
7.1. Mladi v družbi novih tveganj in negotovosti.....	52
7.2. Ključni vidiki in pristopi mladinskega dela.....	54
8. ZAKLJUČEK.....	57
9. LITERATURA.....	60
10. POVZETEK.....	63
PRILOGI.....	65

SEZNAM TABEL

Tabela 3.1: Značilne skupine registrirano brezposelnih oseb od leta 1995 do leta 2007

Tabela 3.2: Starostna struktura prebivalstva Slovenije, 1987-1999 stanje, 2004-2020 projekcije
Struktura po starostnih razredih (%)

Tabela 4.1: Mladinska brezposelnost med letoma 1995 in 2006

Tabela 4.2: Število brezposelnih mladih oseb po dopolnjeni starosti in stopnji izobrazbe ob koncu leta 2006

Tabela 4.3: Registrirane brezposelne osebe po trajanju brezposelnosti v Sloveniji na dan 31.12.2006

SEZNAM GRAFIKONOV

Graf 4.1: Število brezposelnih oseb po dopolnjeni starosti ob koncu leta 2005 in 2006

Graf 4.2: Brezposelni mladi diplomanti po področjih izobraževanja (december 2006)

Graf 4.3: Kaj so danes glavni problemi mladih pri nas?

Graf 4.4: Kaj po tvojem mnenju povzroča nezadovoljstvo mladih?

Graf 4.5: Ali ocenjuješ, da boš imela težave pri iskanju zaposlitve?

1. UVOD

Že desetletja se v Sloveniji dogajajo gospodarske spremembe, spremembe v industriji in s tem tudi spremembe na trgu delovne sile. Velja poudariti čas, ko se je Slovenija osamosvajala in spreminjala družbeno ureditev. V devetdesetih je prišlo do prestrukturiranja gospodarstva, številnih stečajev in množičnega odpuščanja delavcev. Tovrstne spremembe so nas pripeljale do porasti brezposelnosti, ki je velik problem. Ne samo v Sloveniji, ampak tudi v drugih evropskih državah.

Spremembe pa so se dogajale tudi na socialnem področju. Med letoma 1950 in 1990 se je zgodil velikanski premik v ravnotežju moči med mladimi in odraslimi in seveda je za seboj pustil posledice.

Družbeno vrednotenje mladosti je višje, vrednost odraslosti pa nižja, ker je vedno manj tradicij in znanj, ki jih lahko in morajo starejše generacije predati mlajšim in vedno več stvari, ki se jih starejše generacije učijo od mlajših. Pojavilo se je večje polje obratnih odvisnosti odraslih od mladih in obratnih učnih procesov (mladi učijo odrasle) ter manjša moč starševskih in drugih avtoritet (Ule, 1995:48).

Tako so mladi postavljeni pred izziv. Izoblikovati morajo samostojne življenjske stile in strategije, norme ter vzorce. Pozvani so k izoblikovanju intelektualnih veščin za pridobitev izobraževalnih in poklicnih kvalifikacij, razvoju lastnega sistema vrednot, etične in politične ozaveščenosti, potrošniških stilov (Šturm-Leban, 2003:13).

Resnični izziv pa nastopi za mlade, ko vstopijo na trg delovne sile. Mladi so v populaciji vseh brezposelnih prisotni s precej višjim deležem kot ostale kategorije. Mladi kot delovna sila so namreč najbolj izpostavljeni in nezaščiteni. Tako najbolj občutijo posledice zaostrovanja na trgu delovne sile.

M. Ule (2000:49) opozarja, da je prav brezposelnost mladih eden poglavitnih vzrokov za njihovo socialno ranljivost in lahko povzroča dolgotrajne psihične posledice ter poškodbe na samopodobi mladega človeka. V družbi, ki je zgrajena na vrednotah zaposlitve, se mladi hitro lahko znajdejo na obrobju, postanejo stigmatizirana in marginalizirana populacija.

To pa je vsekakor pravi trenutek, da si nehamo zatiskati oči in mladim prisluhnemo, jih jemljemo resno in upoštevamo.

Odkrivanje, mobilizacija ter aktivizacija socialne mreže je lahko ključnega pomena pri reševanju njihovih stisk in težav, vir varovalnih ter podpornih mehanizmov in izvor moči obvladovanja lastnega življenja (Šturm-Leban, 2003:15).

Da bi znali mladim bolje prisluhniti in da bi mladi razumeli, kaj se dogaja, bom v nadaljevanju predstavila pojem brezposelnosti in kasneje tematiko navezala na brezposelnost mladih kot osrednjo temo moje diplomske naloge.

2. BREZPOSELNOST

Brezposelnost je izrazito podvržena cikličnim nihanjem, tako kratkoročnim kot dolgoročnim.

Gospodarska recesija, ki smo ji priča tudi danes, spremembe v industriji in spremembe na trgu delovne sile so poglavitni razlogi, da se je brezposelnost povečala. Vse bolj pa se brezposelnost pojasnjuje tudi z neekonomskimi in netehnološkimi dejavniki, kot so demografska gibanja, migracije, izobraževalni in politični sistem, socialna diferenciacija in kulturne spremembe.

Za brezposelnost pravimo, da je glavni produkt delovanja trga delovne sile, saj jo le-ta nenehno generira. Dogajanje v zadnjih letih lahko v grobem opišemo z zaustavljanjem zaposlovanja, povečanjem števila zaposlitev za določen čas in z rastjo brezposelnosti. Nove tehnologije, družbeno-politične spremembe in drugo povzročajo na trgu delovne sile neskladja med ponudbo in povpraševanjem. Če je ponudba večja od povpraševanja, prihaja do presežkov delovne sile.

»Brezposelnost diskriminira posameznika in stopnjuje socialno diferenciacijo. Med posamezne kategorije prebivalstva je zelo neenakomerno porazdeljena«(Svetlik, 1985:9). Kljub neenakomerni porazdeljenosti pa obstajajo rizične kategorije prebivalstva. Brezposelnost prizadene predvsem mladino, starejše delavce, ženske, nižje usposobljene in izobražene delavce, invalide in delavce v manj razvitih regijah.

Rezervna armada nezaposlenih se povsod povečuje. Brezposelnosti se ne moremo izogniti, ostaja pa odprto vprašanje, kje je teoretični prag sprejemljivosti tega pojava v posamezni družbi.

2.1. Brezposelna oseba

Za brezposelne osebe se štejejo vse osebe, ki so v določenem času brez dela, ki so pripravljene delati in ki iščejo delo. Vključujejo se tudi osebe, ki so stalno ali začasno odpuščene in ne dobivajo plače. »Brezposelna oseba je oseba, stara 15 let ali več, ki v določenem obdobju ni opravila nobenega dela za plačilo, aktivno išče delo in lahko začne delati v določenem roku« (Svetlik in drugi, 2002:491). Dolgotrajna brezposelnost je brezposelnost, ki traja 12 mesecev ali več.

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB) v 16. členu definira brezposelno osebo:

Za brezposelno se po tem zakonu šteje:

- Oseba, ki ni v delovnem razmerju
 - Samozaposlena oseba, katere dobiček iz dejavnosti, ki je ugotovljen brez upoštevanja znižanj in davčnih olajšav v skladu s predpisi o dohodnini in povečan za obračunane obvezne prispevke za socialno varnost, ni presegel zneska zajamčenega nadomestila plače in lastnik ali solastnik gospodarskih združb, ki ni zavarovan na drugi podlagi, in v katerih dobiček, zmanjšan za plačane prispevke za obvezno socialno zavarovanje, v zadnjem koledarskem letu pred nastankom brezposelnosti ni presegel zneska zajamčenega nadomestila plače
 - Lastnik, zaupnik, najemnik ali drug uporabnik kmetijskega ali gozdnega zemljišča s katastrskim dohodkom do višine, ki je določena kot podlaga za vključitev v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju
 - Oseba, ki ni upokojenec, študent, dijak, vajenec, udeleženec izobraževanja odraslih, mlajši od 26 let ali udeleženec izobraževanja v skladu s 53. b členom tega zakona ter udeleženec programa usposabljanja na delovnem mestu na podlagi programov ukrepov aktivne politike zaposlovanja iz 50. člena tega zakona
- in je:
- zmožen za delo,
 - prijavljen pri zavodu,
 - na razpolago za zaposlitev,
 - aktivni iskalec zaposlitve.

Obstajajo štiri bistveni elementi brezposelnosti:

- stanje brezposelnosti, ko osebe ne delajo ali pa delajo s skrajšanim delovnim časom oz. začasno ustavijo delo.
- Pripravljenost za opravljanje dela, ki se kaže v posameznikovem javljanju zavodu za zaposlovanje in tem, da sprejme zanj ustrezno delo. Iskalci zaposlitve ne smejo biti v času iskanja zaposlitve nikjer zaposleni.
- Posameznik ne sme biti brezposeln po svoji krivdi, ki se kaže v tem, da posameznik ni opustil dela, ne odklanja zanj primernega dela in se je po potrebi pripravljen tudi prekvalificirati.
- Obstajati mora pomanjkanje ustreznega dela (Svetlik, 1985:20–21).

Mednarodna organizacija dela (ILO) definira brezposelne osebe kot tiste, ki so stare 15 let in več ter izpolnjujejo naslednje tri pogoje:

- da je oseba brez dela,
- da oseba aktivno išče delo
- da je oseba dejansko razpoložljiva za delo.

Da je kdo obravnavan kot brezposeln, mora izpolnjevati vse tri pogoje (Senjur, 2001:143). Vključene so tudi osebe, ki so stalno ali začasno odpuščene in ne dobivajo plač.

2.2. Vrste brezposelnosti

Če želimo omejiti brezposelnost v družbeno sprejemljive okvire, potem moramo pri oblikovanju ustreznih ukrepov ali programov upoštevati vrste brezposelnosti. Najprej je obravnavana prostovoljna brezposelnost, nato je na vrsti tehnološka, tej sledi odkrita, na koncu je razložena še prikrita vrsta brezposelnosti.

1. Prostovoljna brezposelnost

Za prostovoljno brezposelne se štejejo tisti posamezniki delavci, ki niso pripravljeni delati iz različnih subjektivnih razlogov.

Ko je trg v ravnovesju, lahko vsi, ki želijo delati, dobijo zaposlitev. Vendar le za normalne plače, ki so rezultat razmerja med ponudbo dela in povpraševanjem po njem. Bistvo prostovoljne brezposelnosti pa je ravno v tem, da delavci niso pripravljeni delati za

normalne plače. Sem sodijo tudi tisti, ki niso pripravljeni sprejeti dela za nižjo plačo, kot se jim zdi ustrezna, se niso pripravljeni preseliti v kraj, kjer so na voljo prosta delovna mesta, ali se niso pripravljeni prekvalificirati. Njihova svobodna volja ruši ravnovesje (Svetlik, 1985:25–30).

O prostovoljni brezposelnosti se veliko razpravlja v zvezi z različnimi oblikami pomoči, ki so jih deležni brezposelni. Po mnenju nekaterih je ta pomoč previsoka, zato so delavci pri iskanju zaposlitve bolj izbirčni in se ne zaposlujejo, brez velikega tveganja pa lahko pobegnejo iz zaposlitvenega kroga.

2. Tehnološka brezposelnost

Tehnološka brezposelnost nastaja na strani povpraševanja po delovni sili. Je posledica novih tehnologij, ki vplivajo na relativno zmanjševanje delovnih mest in na spremembe v njihovi strukturi. Temu sledi zmanjševanje zaposlovanja oziroma odpuščanja delavcev. Do izrazito težkih posledic pri zaposlovanju pride v primerih, ko nova tehnologija zamenja staro in se tako poveča produktivnost dela, hkrati pa ne omogoča kreiranja novih delovnih mest (Bagon, 1991: 41).

Tehnološka brezposelnost nastaja zaradi inovacij, uvajanja novih tehnologij ter se ne ponavlja več ciklično, temveč postaja zaradi hitrega razvoja trajna. Ta gibanja niso več jasna, ko podjetja ohranjajo delavce na zalogo (Svetlik, 1985: 30–34).

3. Odkrita brezposelnost

Obstaja več vrst odkrite brezposelnosti, odvisne pa so od trenutnega povpraševanja po delu in trenutne ponudbe dela, pri tem pa se upoštevajo le registrirani iskalci zaposlitve. Delimo jo na:

- o **Friksijska brezposelnost** se pojavlja zaradi stalne menjave zaposlitve prebivalstva, ki je normalno zaposleno. Do te brezposelnosti pride zaradi selitve prebivalstva med različnimi mesti in regijami in s tem povezanim iskanjem nove zaposlitve, začasne nezaposlenosti šolajoče se mladine, ki konča šolanje in išče zaposlitev, menjavanja zaposlitve zaradi težnje po spremembi delovnega okolja in podobnih reči. Tovrstna

brezposelnost je le začasna, saj traja od enega dneva do nekaj mesecev in predstavlja samo obdobje med dvema stalnima zaposlitvama. V vsakem gospodarstvu, ki je na ravni polne zaposlenosti, srečamo frikcijsko brezposelnost, saj je ta plod prostovoljnih odločitev posameznikov o menjavi delovnih mest in ni vezana na gospodarske razmere. Zato lahko rečemo, da je prostovoljna (Hrovatin, 2000:206).

- o **Strukturna brezposelnost** je pokrita z neustreznimi prostimi delovnimi mesti. Problem je v gospodarskem razvoju, ko določeni sektorji ali panoge hitro rastejo, druge pa nazadujejo ali odpuščajo. Pojavljati se začnejo tudi nove panoge. Pride do tega, da delovne sposobnosti iskalcev zaposlitve ne ustrezajo prostim delovnim mestom, delovna mesta pa tudi niso prilagojena sposobnostim ljudi. Praviloma je dolgotrajna.
- o **Prikrita (latentna) brezposelnost** zajame osebe, ki imajo zaposlitev, vendar ničesar ne prispevajo k bruto domačemu proizvodu. Sem sodijo tudi tisti, ki hočejo biti bolj, bolj produktivno ali dalj časa zaposleni, in brezposelni, ki ne iščejo zaposlitve aktivno, pa bi se kljub temu želeli zaposliti. Natančnih podatkov o številu te vrste brezposelnih ni, obstajajo samo ocene.

2.3. Merjenje brezposelnosti

V večini evropskih držav se brezposelnost meri predvsem na dva načina. Govorimo o registrirani brezposelnosti in anketni brezposelnosti. Obe navedeni metodi dajeta različne rezultate, kar pa ne pomeni, da je en način merjenja brezposelnosti boljši, napačen, ali slabši od drugega. Končni rezultat je v praksi velika razlika med njima. V nadaljevanju sledi opis vsake izmed njiju in pojasnilo, zakaj do razlik med njima sploh prihaja.

Registrirano brezposelne osebe so osebe, ki so prijavljene v evidenco brezposelnih oseb na podlagi naslednjih kriterijev (ZRSZ):

- o starost nad 15 let, zmožnost za delo, pripravljenost aktivno iskati zaposlitev oz. delo, poleg tega pa tudi:
- o niso v delovnem razmerju,
- o niso upokojenci,

- o niso študentje, dijaki, vajenci ali udeleženci izobraževanja odraslih, mlajši od 26 let,
- o niso nastopili zaporne kazni, daljše od 6 mesecev,
- o so tuji državljani in imajo veljavno osebno delovno dovoljenje ter izpolnjujejo ostale zakonske pogoje.

V evidenco brezposelnih oseb na ZRSZ se lahko prijavijo tudi (Ibid.):

- o samozaposlene osebe,
- o lastnik ali solastnik gospodarskih služb,
- o lastniki, zaupniki, najemniki ali drugi uporabniki kmetijskega ali gozdnega zemljišča, če na podlagi dokazila izhaja, da njihov dobiček v preteklem letu ni presegel zakonsko določene višine.

V evidenco zavoda se lahko prijavijo tudi osebe na podlagi programa razreševanja presežnih delavcev, programa finančne organizacije ali na podlagi obvestila stečajnega upravitelja o nameravani odpovedi pogodb o zaposlitvi večjemu številu delavcev zaradi možnosti vključevanja v program ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Iz napisanega je razvidno, da je Zavod za zaposlovanje tisti, ki izbira podatke o registriranih brezposelnih osebah in jih tudi mesečno objavlja. Stopnjo brezposelnosti izračunava Statistični urad Republike Slovenije.

Anketno brezposelne osebe so osebe, ki nujno izpolnjujejo naslednje tri pogoje brezposelnosti (ILO definicija, Kajzer 2006:86):

- o v tednu pred anketiranjem niso opravili niti 1 ure dela za plačilo in niso zaposleni ali samozaposleni,
- o so v zadnjih štirih tednih pred anketiranjem aktivno iskali zaposlitev,
- o so pripravljeni sprejeti delo takoj ali v roku dveh tednov od dneva anketiranja.

Med brezposelne osebe štejemo tudi osebe, ki so že našle delo, vendar ga bodo začele opravljati šele po anketiranju.

Anketa o delovni sili je anketno statistično spremljanje aktivnosti prebivalstva, ki temelji na izbranem vzorcu gospodinjstev. Od leta 1997 se izvaja četrtletno. Namen je pridobiti podatke o stanju in spremembah na trgu delovne sile oziroma o velikosti, strukturi in

značilnostih aktivnega in neaktivnega prebivalstva. Anketa se izvaja skladno z navodili Mednarodne organizacije za delo (ILO) in Statističnega urada Evropske unije (Eurostat).

Omeniti je potrebno, da je značilno relativno veliko nesorazmerje med registrirano in anketno brezposelnostjo. Vzroki so poleg samih razlik v definiciji predvsem naslednji:

1. Velika »neaktivnost« dela registrirano brezposelnih, ki ne iščejo aktivno dela. To je v veliki meri povezano z visokim deležem dolgotrajno brezposelnih, ki postanejo pasivni in menijo, da zaposlitve ne morejo dobiti (Kajzer, 2006:97).
2. Posameznik vsak mesec dobiva socialno pomoč za čas brezposelnosti, ki je velikokrat višja, kot bi bila mesečna plača, če bi se posameznik zaposlil. Zaradi tega v mnogih primerih posamezniki zavrnejo ponujeno delo.
3. Delovna aktivnost registrirano brezposelnih se lahko odvija tudi v sivi ekonomiji (ocene obsega le-te so po različnih virih relativno visoke) ali pa v obliki aktivnosti, ki jo opravljajo v družinski pridobitni dejavnosti – obrt, podjetje, kmetija (Kajzer, 2006:97).
4. Prenizko število svetovalcev na brezposelne osebe zmanjšuje možnost za intenzivnejše svetovanje brezposelnim in učinkovit nadzor nad sivo ekonomijo brezposelnih.

V tem poglavju sem podala najpomembnejše vrste brezposelnosti, dva različna načina merjenja brezposelnosti ter vzroke za brezposelnost. Vzrokov je več. Nekateri so odvisni od gospodarskega cikla, drugi so odvisni od posameznika. Brezposelnost pa lahko nastaja tudi zaradi neenakosti med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili.

3. BREZPOSELNOST KOT DRUŽBENI PROBLEM

»Brezposelnost dobi svoj pravi družbeni in ekonomski pomen in teži šele z institucionalizacijo dela v obliki posla oziroma zaposlitve. Tlačanu je bila zagotovljena eksistenca na koščku zemlje, ki jo je lahko trajno obdeloval, delavec pa posel lahko izgubi.« (Svetlik 1985:13). V primerih, ko je bila zaposlitev le občasna ali dodatna oblika aktivnosti posameznika, s pomočjo katere si je izboljšal svoj materialni položaj, ga brezposelnost ni posebej prizadela. Kasneje zaposlenost postane edina oblika uporabe delovne sile in tako edini način za preživetje.

»Brezposelnost torej nastopi potem, ko se delo pretvori v posel in ko postane opravljanje posla edini vir sredstev za preživetje« (Svetlik, 1985:14). Toda brezposelnost ni zgolj nekaj slučajnega ampak je pogojena z trgom delovne sile.

Brezposelnost lahko razumemo s pomočjo povečevanja strukture in dinamike trga.

Členitev povzemam po Svetliku (Svetlik, 1985:15). Strukturo trga delovne sile predstavljajo zaloge (stocks), dinamiko pa tokovi (flows).

Povpraševanje po delovni sili sestavljata dve glavni zalogi, in sicer: prosta delovna mesta-aktualno povpraševanje in zasedena delovna mesta-realizirano povpraševanje. Ponudbe delovne sile pa predstavljajo tri vrste zaloge: prva zaposleni – realizirana ponudba, druga iskalci zaposlitve oziroma brezposelni delavci– aktualna ponudba ter tretja vrsta zalog, ki jo predstavljajo tiste osebe, ki niso niti zaposlene niti ne iščejo zaposlitve, vendar so za delo sposobne in pod določenimi pogoji tudi pripravljene na zaposlitev – potencialna ponudba. Med njimi potekajo tokovi, ki neprestano spreminjajo njihovo velikost in s tem se spreminja tudi obseg brezposelnosti.

Obseg brezposelnosti se v današnjih časih nedvomno širi. Trg delovne sile ustvarja konkurenco in pogloblja neenakosti med posamezniki, ki na trgu ponujajo delovno silo. Tako je položaj posameznikov v družbi vedno bolj odvisen od njihovega znanja, moči in samostojnosti v procesu dela. S položajem v procesu dela in človekovim poklicem je povezan njegov položaj v družbi in njegova družbena vloga. Človek gradi svojo družbeno identiteto tudi na delu v povezavi z družbeno koristnostjo. Z izgubo dela izgubi človek podlago za svoje delovno, osebno in družbeno življenje.

Pojav brezposelnosti niti ni tako kritičen, če predstavlja le prehodno stanje za brezposelne, fleksibilno vstopanje v zaposlitev ter relativno svobodo v ponudbi delovne sile. Kritično postane takrat, ko pride do izraza socialna komponenta brezposelnosti, kar pomeni naraščanje socialnih stisk, odpiranje eksistenčnega vprašanja ne le posameznika, ampak tudi določenih socialnih skupin (Smerdu, 1992:100).

3.1. Položaj različnih kategorij na trgu delovne sile

Trg delovne sile ni homogen, ampak je segmentiran na podtrge, ki jih sestavljajo različne kategorije prebivalstva. V nadaljevanju bom opredelila kategorije prebivalstva, ki jih brezposelnost prizadene bolj od drugih. Poleg mladih in iskalcev prve zaposlitve so to še starejši delavci, ženske, delavci brez strokovne izobrazbe, emigranti, invalidi in prebivalci manj razvitih območij.

Iz tabele 1, ki kaže gibanje in strukturo registrirane brezposelnosti v Sloveniji od 1995 do 2007, je razvidno, katere skupine so občutile največje breme povečevanja registrirane brezposelnosti v Sloveniji.

TABELA 3.1: Značilne skupine registrirano brezposelnih oseb od leta 1995 do leta 2007

Leto	Povprečno število registriranih brezposelnih oseb	Deleži posameznih kategorij v letih od 1995 do 2006 (v %)					
		Stari do 26 let	Iščejo prvo zaposlitev	Ženske	Brezposelni nad 1 leto	Brez strokovne izobrazbe	Stari 50 let in več
1995	121.483	32,2	19,7	46,7	61,9	46,6	12,0*
1996	119.799	31,4	19,4	48,1	56,1	47,0	14,1*
1997	125.189	29,1	18,3	48,8	57,4	47,1	16,4
1998	126.080	26,3	18,1	49,9	61,7	46,9	20,7
1999	118.951	25,8	18,7	50,6	63,7	47,5	23,8
2000	106.604	23,4	17,9	50,7	62,9	47,2	27,3
2001	101.857	24,1	18,8	50,8	58,9	47,0	27,0
2002	102.635	24,0	19,6	51,2	54,4	47,0	25,4
2003	97.674	26,1	23,2	52,8	48,6	44,2	21,4
2004	92.826	26,2	25,2	53,1	46,2	41,6	21,0
2005	91.889	24,2	24,3	53,8	47,3	40,8	22,7
2006	85.836	21,2	22,3	54,8	48,8	39,3	25,4
2007	71.336	16,7	19,4	54,9	51,2	39,3	31,1

*Opomba: stanje 31.12

Vir: ZRSZ, letno poročilo, 2007

Prestrukturiranje gospodarstva je v preteklih letih pomenilo tudi spreminjanje zahtev po določenem znanju in spretnostih, ki naj bi jih imela delovna sila. Izobraževalni sistem pa je le stežka sledil tem hitrim gospodarskim spremembam, kar je vplivalo na naraščanje razlik med ponudbo in povpraševanjem oziroma med zahtevnostjo del in poklicev na eni strani ter poklicno in izobrazbeno strukturo delovne sile, predvsem brezposelnih, na drugi strani (Ignjatović, 2002:21).

3.1.1. ŽENSKE

Ženske so zaradi svojih specifičnih demografskih in socialnih značilnosti na trgu delovne sile v neenakem položaju glede na moške. Diskriminacija se odraža v višjih relativnih stopnjah brezposelnosti žensk, v njihovi poklicni segregaciji, v povečanem zaposlovanju za skrajšan in določen delovni čas, v slabših zasluških in v prevzemanju službenih obveznosti hkrati z večino družinskih. Slednje je tudi glavni razlog za označevanje ženske delovne sile kot nestalne, neprilagodljive in manj zanesljive (Gorše, 1992:123). V Sloveniji so na slabši položaj žensk vplivali predvsem povečan interes za zaposlovanje, neustrezna izobrazbena struktura in neskladna gospodarska rast.

S poglobljanjem gospodarske krize ob koncu osemdesetih in v začetku devetdesetih, upadanjem novega zaposlovanja in ukinjanjem nekaterih delovnih mest se razlike med spoloma ne povečujejo, ampak zmanjšujejo. Analiza gibanja zaposlenosti in nezaposlenosti v zadnjem desetletju je potrdila hipotezo, da gospodarska recesija moško delovno silo prizadene bolj kot žensko. Podjetja so se nahajala večinoma v gospodarstvu, znotraj tega pa v dejavnostih, v katerih je kriza v obliki stečajev in likvidacij dobila največji obseg (podjetja v težki in strojni industriji, rudniki). Storitveni sektor in javna uprava, ki zaposlujeta pretežno žensko delovno silo, v tem času nista bila tako prizadeta, zato tudi ženske niso utrpelye toliko odpuščanj.

Z umiritvijo tranzicijskih razmer ter s stabiliziranjem gospodarskih razmer so se začeli kazati prvi znaki relativnega slabšanja položaja žensk na trgu delovne sile. Delodajalci vse pogostejše zaposlujejo moške, ženske, posebno v reproduktivnem življenjskem obdobju, pa vse težje najdejo zaposlitev (o tem priča podatek, da je med mladimi do 26 let in iskalci prve zaposlitve več kot 50% žensk med brezposelnimi). (Černigoj Sadar, Verša, 2002:450). Kljub temu, da je večina moških in žensk še vedno zaposlenih za določen čas, se v zadnjih letih vse bolj pojavlja zaposlovanje za določen čas, predvsem pri ženskah. Večja negotovost, nižja socialna varnost, manjše možnosti za napredovanje in

izobraževanje so pogoji zaposlovanja, v katere počasi, vendar zanesljivo drsi ravno ženska delovna sila (Černigoj Sadar, Verša, 2002:405).

3.1.2. NEKVALIFICIRANI

Pri nas se je uveljavilo merilo, po katerem se za nekvalificirane lahko označi vse delavce, ki nimajo nobene poklicne izobrazbe oziroma usposobljenosti, torej delavce, ki niso končali niti triletnega poklicnega izobraževanja. Polkvalificirani pa so delavci, ki nimajo končane niti osnovne šole, ki imajo končano samo osnovno šolo ali ki imajo končan le eno ali dvoletni skrajšani program srednje šole.

Kvalifikacijska raven se je v Sloveniji znižala predvsem zaradi imigracij iz Jugoslavije v Slovenijo in zaradi emigracij iz Slovenije v Zahodno Evropo. Migracijski tokovi so tako zniževali izobraževalne učinke šolskega sistema v Sloveniji. Po drugi strani pa je zaposlovanje številnih nekvalificiranih delavcev narekovala nezahtevna tehnologija naših podjetij (Svetlik, 1992:90–92).

Nekvalificirani delavci priznavajo, da jim manjka znanja za delo, ki ga opravljajo. To so predvsem ljudje iz starejših generacij in tako je njihova ogroženost še večja, ker bodo težko pridobili dodatna znanja. Zahtevnost dela se povečuje. Delodajalci pa dajejo prednost bolj usposobljenim delavcem, ki so produktivnejši in v pogojih velike ponudbe delovne sile niso mnogo dražji.

Zaskrbljujoči pa so podatki o trajanju brezposelnosti. Razkrivajo nam, da so leta 1990 iskalci dela z manj kot osnovno šolo čakali skoraj 150 tednov in tisti s končano osnovno šolo 73,3 tedna. V primerjavi z njimi so brezposelni z višjo in visoko šolo čakali le 28,8 tedna. V temu primeru namreč deluje zakon trajne brezposelnosti, po katerem se z dolžino čakanja na delo verjetnost zaposlitve hitro zmanjšuje. Iskalci dela zmanjšujejo prizadevanja za to, da bi delo našli. Vse bolj so sprijaznjeni s stanjem brezposelnosti ali pa najdejo druge vire za preživetje in oblikujejo druge vzorce življenja (Svetlik, 1992:93).

Tudi delodajalci se izogibajo dolgotrajno brezposelnim. Brezposelnost je zanje indikator neprimernosti oz. nesposobnosti kandidatov. In tudi dejansko se s pasivnim čakanjem na delo znanje in sposobnosti posameznikov zmanjšujejo.

3.1.3. STAREJŠI DELAVCI

Demografski trendi in ekonomska gibanja v devetdesetih letih so vplivali na položaj starejših na trgu delovne sile v Sloveniji. Prebivalstvo Slovenije se dokaj hitro stara. To prikazuje tudi tabela (spodaj).

TABELA 3.2: Starostna struktura prebivalstva Slovenije, 1987–1999 stanje, 2004–2020 projekcije struktura po starostnih razredih (%).

Leto	0-14 let	15-64 let	65 in več
1987	21,6	6+8,2	10,2
1990	20,8	68,5	10,7
1995	18,4	69,3	12,3
1999	16,1	70,0	13,9
2004	16,0	69,2	14,7
2014	16,6	66,8	16,5
2020	16,3	64,7	19,0
Sprememba deleža v odstot. točkah (1987 /1999)	-5,5	1,8	3,7
Sprememba deleža v odstot. točkah (1987 /2020)	-5,3	-3,5	8,8

Vir: Statistični letopis 1999, Statistični urad RS; Prebivalstvo Slovenije 1998 Statistični urad RS.

Staranje prebivalstva ni značilno samo za Slovenijo, temveč je pojav svetovnih razsežnosti. Poglejmo le nekaj podatkov: leta 1975 je na svetu živelo 350 milijonov oseb starejših od 60 let, do leta 2025 pa naj bi se njihovo število povzpelo na milijardo in sto milijonov, kar pomeni porast za celih 224% (Verša, 2002:374).

Verša (2002:375–380) opozarja, da ima staranje prebivalstva tri posledice na trgu delovne sile:

- 1) krči se kontingent delovno sposobnega prebivalstva ter s tem tudi število aktivnega prebivalstva (zaradi trenda zmanjševanja števila mlajšega prebivalstva), kar lahko privede do pomanjkanja delovno aktivnih;
- 2) delovno aktivno prebivalstvo se stara (zaradi gospodarske krize na začetku devetdesetih so bile možnosti zaposlovanja mladih iskalcev prve zaposlitve brez delovnih izkušenj majhne, po drugi strani je reforma pokojninskega sistema zvišala

starostno mejo upokojitve, kar bo s podaljševanjem življenjske dobe prebivalcev postaralo delovno aktivne);

- 3) povečuje se število upokojencev (v kriznih razmerah so ukrep predčasnega upokojevanja uporabljali za reševanje problema presežnih delavcev), s tem naraščajo tudi potrebe za zagotavljanje sredstev za obveznosti iz socialnih sistemov, ki vse bolj bremenijo delovno aktivne.

Demografski trendi in ekonomski procesi pa niso vplivali samo na razmerje med ekonomsko aktivnostjo in neaktivnostjo starejših, temveč tudi na položaj starejših, ki so še vedno na trgu delovne sile (Verša, 2002:380).

Glavna značilnost starejših delavcev je njihova nizka izobrazba, medtem ko delodajalci povprašujejo po vse višji izobrazbi. Starejši delavci imajo tudi povečini odklonilen odnos do učenja in izobraževanja, zato se redko vključujejo v programe aktivne politike zaposlovanja namenjene izboljšanju izobrazbe, so manj prilagodljivi, s tem pa v luči delodajalcev vse manj zaželeni. Neposredna posledica neskladja med značilnostmi starejših brezposelnih in aktualnim povpraševanjem po delovni sili je dolgotrajna brezposelnost (Verša, 2002:383). Starejši, ki izgubijo zaposlitev, ostajajo brezposelni dalj časa, ker imajo omejene možnosti za ponovno zaposlitev, zato pogosto brezposelnost pomeni dokončno prekinitev delovne aktivnosti.

3.1.4. INVALIDI

V celotni populaciji je najmanj 10% ljudi z večjimi ali manjšimi telesnimi, socialnimi ali psihičnimi posebnostmi, ki jim otežujejo nemoteno vključevanje v delovne procese. Imenujemo jih invalidi (Svetlik, 1985:92).

Razlog za brezposelnost invalidov je opredeljen v prvi vrsti z objektivnim dejstvom zmanjšane (ali omejene) delovne sposobnosti. Pomemben je odnos delodajalcev do invalidov ter konkretni ukrepi, ki so usmerjeni v reševanje te problematike.

Brezposelnost invalidov je povezana tudi s politiko, ki jo ima družba do te kategorije prebivalstva. Mogoči sta dve skrajnosti: politika »individualizacije« in dodeljevanje raznih oblik pomoči ali politika socialne integracije, ki vključuje usposabljanje in rehabilitacijo invalidov ter iskanje možnosti za njihovo vključevanje v delovne procese. V

prvem primeru lahko pričakujemo visoko prikrito brezposelnost invalidov, v drugem pa nižjo celotno in nekoliko višjo odkrito brezposelnost te kategorije prebivalstva (Svetlik, 1985:93).

Zelo pomembno vlogo pri brezposelnosti invalidov pa ima tudi družbena stigmatizacija. Namesto da hkrati izražamo sočustvovanje in odpor, bi se morali osredotočiti na zmožnosti. Pripravljenost za sprejem invalidnih delavcev v delovne skupine in za zaposlovanje sploh je bolj deklarativna kot dejanska. Pozablja se, da zmanjšanje delovnih zmožnosti navadno ni vsestransko.

V prihodnje lahko pričakujemo prej poslabšanje kot izboljšanje položaja invalidov na trgu delovne sile. V večini dežel so invalidi med prvimi, ki so upokojeni oziroma odpuščeni, in med zadnjimi, ki dobijo zaposlitev. Naraščanje brezposelnosti bo zato negativno vplivalo na možnost zaposlovanja invalidov (Svetlik, 1985:93).

3.1.5. MLADI

Mladi brezposelni so v zadnjih letih posebna kategorija med brezposelnimi, celo ena največjih kategorij in za nameček se jih veliko znajde med dolgotrajno brezposelnimi. Zakaj je tako, bomo podrobneje izvedeli v 4. poglavju moje diplomske naloge.

3.2. Mladi kot specifična kategorija na trgu delovne sile

3.2.1. MLADOST

Pogosto slišimo rek, da »na mladih svet stoji«. Še posebno na strokovno usposobljeni mladini. Pa to danes še drži? V današnjih časih, v socialno in ekonomskih razmerah, kakršne so dane mladim, bi lahko rekli, da svet stoji na starših.

V današnji družbi tveganja postaja mladost težavnejša, kot je bila nekoč. Potrebno je sicer poudariti, da danes obstaja veliko več različnih možnosti za uresničevanje zadanih ciljev. Težava pa se pojavi, ko se vprašamo, kaj je v morju različnih možnosti tisto, kar bi mladim prineslo samouresničevanje. Če se osredotočimo na primer izobraževanja vidimo, da je izobraževanje vsakomur dostopnejše, namreč pravica do izobraževanja je ena temeljnih pravic zapisanih v Konvenciji ZN o otrokovih pravicah.

Sistem izobraževanja mladim sicer ponuja ogromno možnosti za osebni razvoj in samouresničevanje, vendar ne nujno tudi ekonomske neodvisnosti. Kar tri četrtine mladih (do 29 let) kljub že zaključenemu izobraževanju ostaja doma, saj so ujeti v začarani krog negotovih zaposlitev, s tem pa tudi v slabše socialne in ekonomske razmere (Dolenc 2005).

Težko je pridobiti zaposlitev in s tem postati ekonomsko neodvisen. Če je to kriterij odraslosti, potem je odraslost poznejši čas, kot si mnogi predstavljamo. »Eden ključnih in najzahtevnejših prehodov mladih je prav prehod s področja izobraževanja v področje dela« (Trbanc, Verša, 2002:338).

Resnost problematike prehoda mladih iz šolanja v zaposlitev nazorno izražajo relativne stopnje brezposelnosti med mladimi, ki so praviloma precej višje od stopenj brezposelnosti v drugih starostnih kategorijah.

Skupina mladih vse bolj postaja nek poseben segment na trgu delovne sile. Potrebno je razčleniti značilnosti mladih, ki determinirajo njihov položaj na trgu delovne sile. Lahko bi jih razdelili na značilnosti, ki dajejo mladim prednost pri iskanju zaposlitve, in tiste, ki pomenijo slabost z vidika delodajalcev.

3.2.2. ZNANJE

Mladi posedujejo najbolj sveže znanje, to pa je tudi ena izmed velikih prednosti, ko vstopajo na trg delovne sile. Z vidika svežega znanja imajo mladi prednosti pred tistimi, ki so izobraževanje končali pred daljšim časom. Izobraževanje se v današnjih časih podaljšuje, zaradi tega znanje postaja vse bolj kompleksno. V izobraževanje so vključene tudi spretnosti in kompetence, ki jih zahteva spreminjajoča se narava dela (uporaba računalnika, komunikacijske spretnosti, aktivna uporaba tujih jezikov itd.)

Vendar se znotraj tega dejstva pojavlja nova težava, ki tiči ravno v številčnosti mladih z visoko izobrazbo, saj »postaja konkurenca med visoko izobraženimi mladimi ob vstopu na trg delovne sile oz. pri iskanju prvih zaposlitev zelo ostra, zaradi česar se tudi visoko izobraženi mladi pogosto soočajo z brezposelnostjo (in) ali pa s sprejemanjem del, za katere je zahtevana nižja stopnja izobrazbe od tiste, ki so jo dejansko dosegli« (Trbanc, 2005:164).

Še vedno pa je veliko mladih, ki si niso uspeli pridobiti izobrazbe in tako ostajajo nizko kvalificirani. »Posebno problematično skupino sestavljajo tako imenovani osipniki, ki so iz različnih razlogov šolanje opustili, še predno so dosegli srednješolsko izobrazbo oz. kvalifikacijo. Ta skupina mladih je v najslabšem položaju, z majhnimi možnostmi, da si pridobijo trajno zaposlitev« (Trbanc, Verša, 2002:340).

3.2.3. OSEBNE ZNAČILNOSTI

Kot sem že omenila, znanje oz. izobrazba ni zadosten pogoj za pridobitev zaposlitve, saj se zaradi velikega števila kandidatov z visoko izobrazbo, ki kandidirajo za neko delovno mesto, delodajalec odloča na podlagi nekaterih drugih dejavnikov, bolj osebnostnih značilnosti, ki na koncu postanejo zelo pomembne.

Delodajalci pri zaposlovanju cenijo lastnosti, kot so zanesljivost, prizadevnost, delavnost, odgovornost. Mladim pa pogosto pripisujejo negativne osebnostne lastnosti, in sicer, manjšo odgovornost, nestalnost, nestabilnost, večji absentizem ipd., zaradi katerih za delodajalca predstavljajo tvegano delovno silo. Mladi so bolj nagnjeni k menjavanju zaposlitve in so zaradi tega tudi večkrat za krajši čas brezposelni, saj iščejo poklicni položaj, ki bi bil najbolj usklajen z njihovimi pričakovanji. Vendar je tega občutno manj, saj se je konkurenca za zaposlitev močno zaostila.

Po drugi strani pa so mladi zelo prilagodljivi, bolj dovzetni za spremembe, manj zahtevni tako glede višine plač kot glede delovnega časa in ostalih delovnih pogojev. Pogosto so pripravljeni sprejeti slabše zaposlitve, neustrezne za njihovo izobrazbo, zaposlitve za krajši čas ter fizično naporna dela (Trbanc, 1992:125). Kot taki pa za delodajalce pomenijo cenejšo delovno silo in jih zato tudi pogosto izkoriščajo.

Socialne karakteristike in njihovo ozadje mladim v veliki meri oblikujejo aspiracije, pričakovanja in načrti, ki se tičejo izobrazbe in zaposlitve. Odločitev, katero šolo bo nekdo izbral, ali sploh hoče nadaljevati šolanje ali ga bo prekinil, ni avtonomna, ampak v veliki meri odvisna od socialnega razvoja, družinske podpore, aspiracij staršev, kraja bivanja idr. Tuma ugotavlja, da socialno poreklo vpliva na dosežke na trgu delovne sile predvsem prek vpliva na izobraževalne priložnosti otrok (Ivančič, 1992:125).

3.2.4. DELOVNE IZKUŠNJE

Za Slovenijo so analize pokazale, da delodajalci pri več kot 60% povpraševanja po delavcih določajo delovne izkušnje kot najpomembnejši dodatni pogoj, takoj za izobrazbo (Verša, 1999 v Trbanc, Verša, 2002:342).

Za mlade je značilno pomanjkanje delovnih izkušenj in delovne usposobljenosti. Problematično je predvsem dejstvo, da si nekaterih znanj, ki so nujno potrebna za opravljanje določenega dela, ne moremo pridobiti med izobraževalnim procesom, temveč se jih naučimo šele potem, ko delo dejansko začnemo opravljati. Prav zato delodajalci niso nagnjeni k zaposlovanju mladih, ki so ravnokar zaključili izobraževanje in so popolnoma brez izkušenj, saj bi potrebovali bistveno več truda in časa, da bi jih uvedli v delo, kot če bi zaposlili nekoga, ki že ima izkušnje na podobnem delovnem mestu.

Mladi pa vendarle največkrat niso povsem brez delovnih izkušenj. Delovne izkušnje si nabirajo ob priložnostnih delih preko študentskih servisov, raznih praks, ki so obvezne v času šolanja, in tudi v prostočasnih dejavnostih. Vendar mladi redko znajo svoje izkušnje predstaviti delodajalcem na zanimiv način (Trbanc, Verša, 2002:341).

Tako postaja očitno, da se v vsakem primeru mlad iskalec zaposlitve lahko znajde v tisti skupini, ki ne more dobiti zaposlitve oziroma ima težave pri iskanju, četudi njegova težava ni v izobrazbi.

4. BREZPOSELNOST MLADIH

Mladina je v zadnjem obdobju najbrž najbolj izpostavljena brezposelnosti. Višje stopnje brezposelnosti mladih od stopenj brezposelnosti v ostalih starostnih skupinah so pričakovane in se pojavljajo v vseh državah.

Visoko stopnjo mladinske brezposelnosti lahko povežemo s pomanjkanjem prostih delovnih mest (manjšim povpraševanjem) na eni strani in množičnim prihodom skupin mladih na trg delovne sile (povečana ponudba).

Da stanje mladih ni zadovoljivo, kažejo podatki SURS (glej tabelo 4.1). V starosti 23–24 let zaposlenost mladih prvič preseže 50%, pri 29 letih pa ni zaposlenih samo še 15% mladih (od katerih je 10% brezposelnih, 2/3% pa se jih še redno izobražuje). V starosti 15–18 let je več brezposelnih kot zaposlenih, stopnje brezposelnosti mladih med 20. in 29. letom pa so med najvišjimi v Sloveniji (Dolenc 2005).

TABELA 4.1: Mladinska brezposelnost med letoma 1995 in 2006

Leto	Povprečno število registriranih brezposelnih oseb	Stari do 26 let (%)	Iščejo prvo zaposlitev (%)
1995	121.483	31,4	19,4
1996	119.799	29,1	18,3
1997	125.189	26,3	18,1
1998	126.080	25,8	18,7
1999	118.951	23,4	17,9
2000	106.604	24,1	18,8
2001	101.857	24,0	19,6
2002	102.635	26,1	23,2
2003	97.674	26,2	25,2
2004	92.826	24,2	24,3
2005	91.889	21,2	22,3
2006	85.836	16,7	19,4

Vir: ZRSZ 2008.

4.1. Struktura mladih brezposelnih oseb

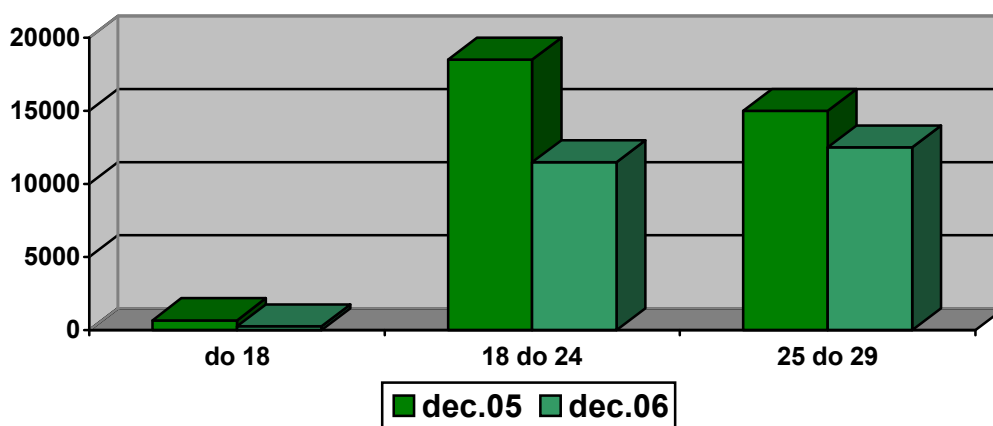
Brezposelnost mladih v Sloveniji je skoraj trikrat višja od splošne brezposelnosti.

Slovenija, mednarodno gledano, sicer še vedno ne sodi med države z najbolj problematično stopnjo brezposelnosti med mladimi. Nekatere države Evropske unije so v tem pogledu še v slabšem položaju: Grčija (26%), Slovaška (31%) in Poljska (35%). Vsekakor pa to ne more biti tolažba, saj Slovenija močno zaostaja za državami z najnižjo splošno brezposelnostjo in brezposelnostjo mladih (Nizozemska 7,7%, Danska in Irska z 8,5- odstotno stopnjo).

V decembru 2005 je bilo največ brezposelnih v starostni skupini od 18–24 let (19.003), v starostni skupini od 25–29 let je bilo 15.750 brezposelnih, med mlajšimi od 18 let pa je bilo brezposelnih zanemarljivo malo. Iz slike je razvidno, da se je delež mladih po starostni strukturi, v decembru 2006 glede na december 2005, sicer znižal, toda številke so še vedno zelo visoke. Največ brezposelnih decembra 2006 je bilo v starostni skupini od 18–24 let (12.380 oseb), v starostni skupini od 25–29 let pa je bilo brezposelnih 13.174 oseb.

Brezposelnih mladih do 18 let je bilo tako kot prejšnje leto zelo malo, kar lahko pripišemo dejstvu, da danes veliko mladih nadaljuje s šolanjem in si pridobi vsaj poklic ali pa srednjo šolo. Zanimivo je tudi to, da se je delež brezposelnih mladih v decembru leta 2006 glede na december 2005 znižal v obeh izstopajočih starostnih skupinah, in sicer v skupini od 18 do 24 let in v skupini od 25 do 29 let (Šifrar, 2008:11).

GRAF 4.1: Število brezposelnih oseb po dopolnjeni starosti ob koncu let 2005 in 2006

Vir: Spruk, 2007.

4.1.1. Brezposelne mlade osebe po dopolnjeni starosti in po stopnji izobrazbe

Izobrazba je še vedno najpomembnejša pri iskanju zaposlitve. Brezposelni mladi z višjo stopnjo izobrazbe še vedno lažje najdejo zaposlitev. A v zadnjih letih se trend spreminja. Vse več je namreč iskalcev zaposlitve z visoko ali univerzitetno izobrazbo, zato konkurenca med mladimi bistveno narašča. Že dlje časa je znano, da je na določene študijske smeri vsako leto preveč vpisa, na druge spet ne. Zato pri zaposlitvi postaja vedno bolj pomembna tudi smer zaključenega študija.

TABELA 4.2: Število brezposelnih mladih oseb po dopolnjeni starosti in stopnji izobrazbe ob koncu leta 2006

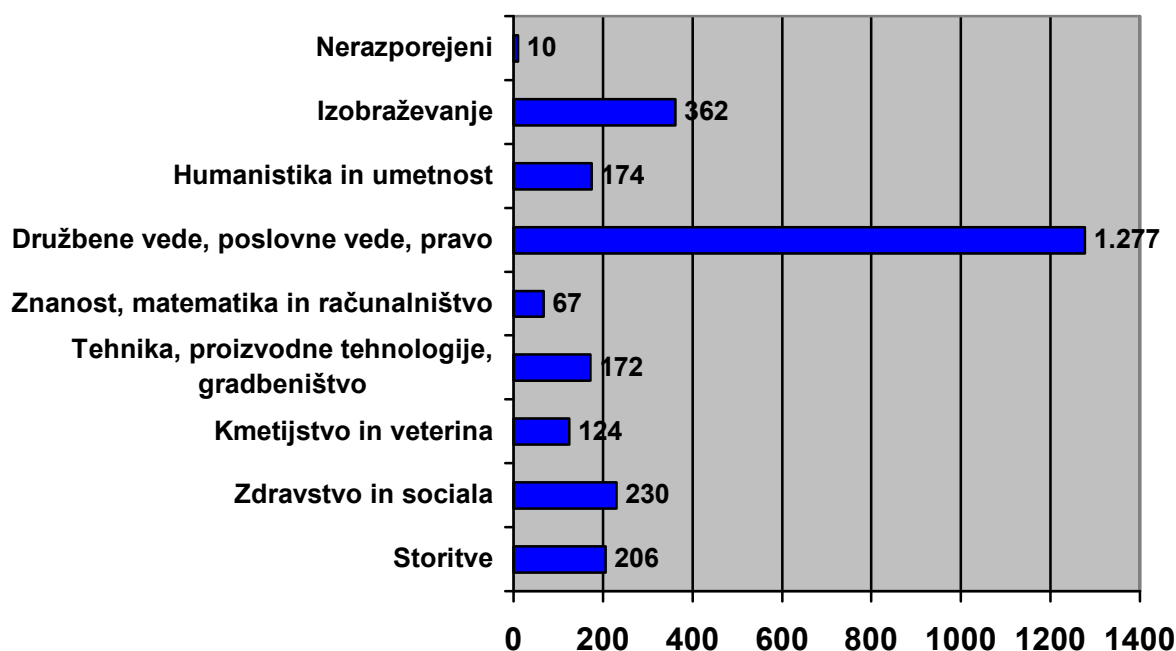
	I. stopnja	II. stopnja	III. stopnja	IV. stopnja	V. stopnja	VI. stopnja	VII. stopnja	VIII. stopnja	Skupaj
Do 18 let	171	1	-	8	-	-	-	-	180
18 do 24	2.903	649	32	2.723	4.720	126	257	-	12.380
25 do 29	2.226	574	47	2.102	5.611	246	2.365	3	13.174

Vir: Spruk, 2007.

Daleč največjo skupino brezposelnih predstavljajo mladi s V. stopnjo izobrazbe v starosti od 25–29 let. Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da relativno veliko skupino brezposelnih predstavljajo tudi mladi diplomanti s VII. stopnjo izobrazbe.

V zadnjih letih opazamo, da se število iskalcev zaposlitve s terciarno izobrazbo izjemno hitro povečuje. Povpraševanje po le-teh se sicer prav tako povečuje, vendar ne v enakem obsegu, kar še posebej zaostre položaj mladih diplomantov. Pomemben vzrok za brezposelnost je smer študija, ki v nekaterih primerih zelo omejuje uspešnost hitrega zaposlovanja. V brezposelnost preidejo predvsem diplomanti, po katerih na trgu dela ni takojšnjega povpraševanja (kmetijstvo in veterina) oziroma je priliv iz šol tako velik, da delodajalci ne uspejo zaposliti vseh novih iskalcev zaposlitve (družboslovne in poslovne vede).

GRAF 4.2: Brezposelni mladi diplomanti po področjih izobraževanja (december 2006)

Vir: Spruk, 2007.

Največjo skupino brezposelnih diplomantov v letu 2006 so predstavljali diplomanti družbenih in poslovnih ved (1.277 oseb). Sledijo diplomanti smeri izobraževanja (362 oseb), zdravstva in sociala (230 oseb) in storitev (206 oseb). Med družboslovnimi diplomanti prevladujejo ekonomisti, politologi, komunikologi in sociologi, zelo blizu pa so tudi pravniki. V skupini izobraževanja, kamor sodijo vzgojitelji in učitelji, prevladujejo učitelji športne vzgoje, precej pa je tudi profesorjev angleščine in nemščine. V določenih skupinah je manj kot 10 brezposelnih ali pa jih sploh ni. Vzrok je bodisi da študijske smeri ne obstajajo ali pa je diplomantov tako malo, da takoj najdejo delo (Šifrar, 2008:19).

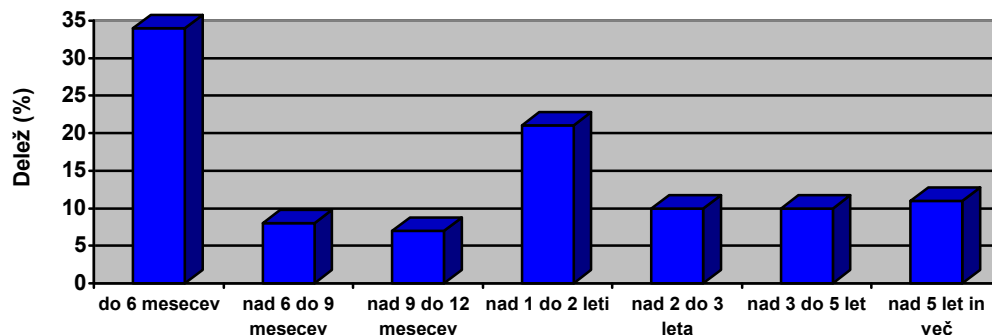
4.1.2. Brezposelne mlade osebe po trajanju brezposelnosti

Vsi, ki so dolgotrajno brezposelni (12 mesecev), predstavljajo eno najbolj resnih socialnih vprašanj. V primerjavi z drugimi skupinami brezposelnih so bolj izpostavljeni socialni in ekonomski izoliranosti, za delodajalce so nezanimivi in odvisni od različnih oblik socialne pomoči, ali pa so obsojeni na družbeno škodljivo vedenje.

Iz slike 4.3 lahko vidimo, da je bila konec leta 2006 v Sloveniji kar dobra polovica vseh registrirano brezposelnih dolgotrajno brezposelnih, s tem pa so bili izpostavljeni velikim socialnim in ekonomskim problemom.

TABELA 4.3: Registrirane brezposelne osebe po trajanju brezposelnosti v Sloveniji na dan

31. 12. 2006

Vir: Registrirane brezposelne osebe po trajanju brezposelnosti v letih 2005, 2006 in 2007.

4.2. Vzroki in posledice brezposelnosti mladih

4.2.1. VZROKI BREZPOSELNOSTI MLADIH

Vzroki brezposelnosti in dejavniki, ki negativno vplivajo na vključevanje mladih v delovni proces, so naslednji:

VZROKI:

- Demografski vzroki, kjer gre lahko za nenaden porast števila mladih ljudi; v Sloveniji pa gre za zniževanje rodnosti, ki se izraža v zmanjševanju pritoka mladih na trg dela (Trbanc in Verša, 2002:343).
- Ekonomski vzroki, pri čemer gospodarska stagnacija povzroči, da je vedno manj delovnih mest.
- Strukturni vzroki, pri čemer gre za težji položaj zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj. To so predvsem iskalci prve zaposlitve.
- Osebnostni vzroki, pri katerih se mlade ljudi povezuje predvsem z negativnimi osebnostnimi karakteristikami.

DEJAVNIKI:

- Izobraževanje in zaposlovanje, kjer je predvsem razvidna neučinkovitost študija. Študij je danes bolj namenjen samemu sebi, kot pa temu, da mlade pripravi za takojšnjo uporabo v podjetju s takimi znanji, ki bi koristila delodajalcem. To dejstvo potrjuje tudi raziskava iz leta 2003, kjer so tako na ministrstvih za šolstvo, znanost in šport ter gospodarstvo ugotavljali, da je prenos znanja iz univerze v gospodarstvo nezadosten.
- Značilnosti in struktura trga dela, kjer gre za različne delovne vzorce, ki so mladim na voljo. V grobem obstajajo delovni (karierni) vzorci primarnega segmenta in vzorci sekundarnega segmenta. Delodajalci za dela sekundarnega segmenta najraje zaposlujejo mlade in ženske (kot manj zahtevno delovno silo) (Trbanc, 1992:127). Tako je na voljo manj delovnih mest za mlade, samo delo je manj zanimivo, pridobljeno znanje je manj v uporabi, plačilo za delo je nižje. Resnična prerazdelitev poklicev in plačilo, ki bi mladim dalo več priložnosti, da pridobijo in obdržijo primerno zaposlitev, ne more izhajati iz drobitve in razvrednotenja poklicev.
- Socialno poreklo ima velikokrat funkcijo individualnega resursa in v veliki meri vpliva na izobrazbene dosežke posameznikov. Dejstvo je, da slaba izhodišča mladih, tako v okviru šole kot družine, zmanjšujejo zaposlitvene možnosti.

4.2.2. POSLEDICE BREZPOSELNOSTI MLADIH

Posledice brezposelnosti se razlikujejo po intenzivnosti ter so odvisne od več dejavnikov. V prvi vrsti brezposelnost predstavlja:

- Ekonomski problem, ker ne prizadene samo brezposelnega, ampak celotno družbo, saj pomeni neizkoriščenost razpoložljivih resursov.
- Socialni problem, saj diskriminira posameznike in povečuje socialno diferenciacijo.
- Psihološki problem, ker so ljudje brez zaposlitve podvrženi raznim psihološkim in drugim pritiskom.

Osredotočila se bom predvsem na psihosocialne posledice mladih brezposelnih. Pri slednjih gre predvsem za spremembe v samopodobi posameznika, ki se odražajo kot izguba samospoštovanja in samozaupanja, spremembe vrednot ipd.

- **Socialna izključenost** se kaže kot izolacija in občutek nemoči v vsakdanjem življenju posameznika ali družbenih skupin. Ko govorimo o izključenosti mladih, imamo v mislih izključenost iz enega ali več omenjenih življenjskih področij, kjer mladi v omenjenem smislu niso sposobni dosegati t.i. družbenih norm in standardov, ki jih družba od njih pričakuje (na primer: šolanje, delo, ustvarjanje lastne družine). Ko pa izključenost pogledamo s socialnega vidika, ugotovimo, da posameznik ne participira več pri posameznih družbenih skupinah niti ne soodloča pri družbenih vprašanjih (Rapuš Pavel, 2005:338–340).
- **Psihološki vidik**
Nekateri mladi že pred koncem šolanja predvidijo, da se ne bodo mogli zaposliti in se psihološko pripravijo na položaj brezposelnega (Kuzmanović, 1986:8). Pri tem stanju se posamezniku lahko zmanjša želja po zaposlitvi, svet začne dojemati kot nekaj, na kar ne more vplivati, prevzame drugačen tip vsakodnevnih aktivnosti. Če mladostnik ni vključen v dogajanje in dejavnosti je mogoče, da svoje interese opusti ali zoži, ob tem pa postaja vse bolj brezbrizen in malodušen.

Potrjeno je, da so brezposelni manj zadovoljni z življenjem, doživljajo večji stres, so pesimistični, njihova reagiranja na izzive so negativna, so bolj nagnjeni k joku, imajo težave s spanjem, doživljajo vrtoglavice, omedlevice, občutke strahu. Pomembno je, kako se na brezposelnost odzivajo bližnji, starši, prijatelji, partnerji. Mladi v Sloveniji se uvrščajo v sam vrh po pogostosti sprejemanja podpore staršev (Rapuš Pavel, 2005:65–67). Podpora in ekonomska odvisnost od staršev po drugi strani predstavljata oviro za geografsko mobilnost mladih; prihaja do medgeneracijskega prenosa revščine in vpliva na mlade tako, da obtičijo v okoljih z manj možnostmi, umik k podpori družine nakazuje socialno izolacijo nezaposlenih mladih od vrstnikov in lahko nastopi zaradi občutka izgube samozaupanja in poklicne identitete.

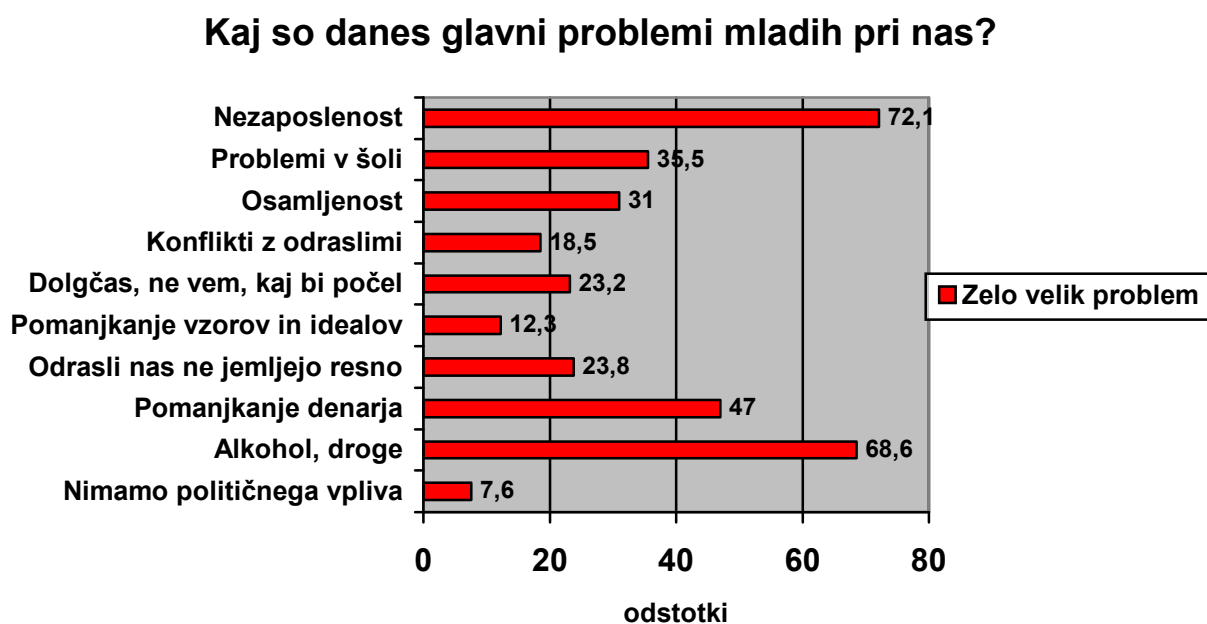
Obstaja velika verjetnost, da so mladi ujeti v past (na eni strani motivacija mladih in na drugi strani razmere na trgu delovne sile in visoka brezposelnost), v kateri neuspeh pri iskanju zaposlitve vodi v

depresijo, v nizko stopnjo samospoštovanja in vse to zopet vodi v neučinkovitost pri nadaljnjem iskanju dela.

4.3.Mnenja mladih

Današnja mladina se zaveda, da bodo imeli težave pri iskanju zaposlitve. Bojijo se brezposelnosti, predvsem pa, da bi se morebitna začasna brezposelnost spremenila v trajno, da bi se torej preselili v družbo, ki je obsojena na socialne podpore, kratke občasne zaposlitve. To je razvidno tudi iz ankete, ki so jo terensko izvedli študentje FDV med 25.05. in 10.06.1993. V vzorec so zajeli vseh 12 šolskih regij. Povprečna starost dijakov, ki so bili anketiranci, je bila 17,7 let. Dijaki so na vprašanje, kaj so danes glavni problemi pri nas, odgovorili kar z 72,1% da brezposelnost.

GRAF 4.3: Kaj so danes glavni problemi mladih pri nas?

Graf 4.3. nam nazorno prikazuje, da so tudi mladi mnenja, da je nezaposlenost zelo velik problem. Zaskrbljujoče je, da ji na drugem mestu sledi alkohol, droge in posledično pomanjkanje denarja, ki zaseda četrto mesto, saj predstavlja v 47% mladim zelo velik problem.

Brezposelnost mladim preprečuje, da bi odrasli, se distancirali od svojih staršev in prevzeli odgovornost za samostojno izbiro ustreznih življenjskih strategij kot tudi odgovornost za načrtovanje lastne prihodnosti.

Drobijo se tradicionalne življenjske forme, trdnih pravil in življenjskih orientacij ni več, vse, kar mlade čaka v prihodnosti, so spremembe. »Mladi se soočajo z razkrojem minulih virov varnosti, z odpovedjo tradicionalnih oblik obvladovanja strahov in negotovosti« (Šturm-Leban, 2002:72).

GRAF 4.4: Kaj po tvojem mnenju povzroča nezadovoljstvo mladih?

Podatki, ki so vir za sliko 4.4., so iz leta 1993, vendar nazorno prikazujejo problematiko, ki smo ji priča tudi danes. Nezmožnost reševanja stanovanjske problematike je očitna posledica brezposelnosti med mladimi.

Mladi zaradi nezaposlenosti podaljšujejo svoje bivanje pri starših, saj nimajo finančnih možnosti za pridobitev stanovanja. Če zaprosijo za kredit, jim le-ta velikokrat v želeni višini žal ni odobren zaradi brezposelnosti ali zaposlitve za določen čas. Vse finančne institucije, ki se ukvarjajo z posojili, želijo za svoj denar namreč garancijo. Ponavadi je pogoj stalna zaposlenost kreditojemalca. Mladim tako ne ostane nič drugega, kot da se sprijaznijo z minimalno državno pomočjo in še naprej ostanejo finančno breme svojih staršev (Pavel Rapuš, 2005:344).

Mladi se vrtijo v začaranem krogu. Brez zaposlitve ne morejo zaslužiti denarja, ki bi jim nudil ekonomsko varnost in povečal možnost osebne svobode s pridobitvijo stanovanja. Vse situacije pa so med seboj povezane. Nad petdeset odstotkov mladih meni, da so to razlogi za nezadovoljstvo mladih.

GRAF 4.5: Ali ocenjuješ, da boš imel/a težave pri iskanju zaposlitve?

Rezultati jasno kažejo, da veliko mladih meni, da bodo imeli težave pri iskanju zaposlitve predvsem zaradi nadaljevanja krize pri zaposlovanju. Strah je več kot upravičen, saj se danes ne soočamo le s krizo zaposlovanja, temveč z gospodarsko krizo, ki je vrh te ledene gore.

Veliko vrednost pa mladi še vedno pripisujejo vezam in poznanstvom. Kar 37,3% mladih meni, da bodo imeli težave pri iskanju zaposlitve, ker omenjenih vez in poznanstev nimajo. To lahko povežemo tudi s socialnim poreklom. »Otroci v poklicnem življenju velikokrat sledijo stopinjam svojih staršev (očeta). Tisti iz nižjih socialnih razredov imajo ponavadi nižja poklicna pričakovanja in zahteve, zato so v večini družb njihove priložnosti na trgu dela omejene (Ivančič, 1999:124).

Preseneča pa dejstvo, da 25,2% mladih meni, da ne bodo imeli težav pri iskanju zaposlitve zato, ker je njihov poklic iskan. V današnjem času je težko trditi, da je katerikoli poklic iskan. Očitno pa prehajamo zopet v čas, ko bodo v ospredje prišli poklici, ki so bili do sedaj v senci vsestranskega izobraževanja.

5. OBSTOJEČI UKREPI ZA ZMANJŠEVANJE BREZPOSELNOSTI MED MLADIMI

5.2.Zavod za zaposlovanje

Glavno vlogo na tem področju je država podelila Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (ZRSZZ) ali krajše Zavodu za zaposlovanje. Včasih se uporablja tudi samo beseda »zavod«, pa tudi besedna zveza »javna institucija trga dela« se je že iznašla. Zavod RS za zaposlovanje je samostojna pravna oseba s statusom javnega zavoda, ki deluje enotno za območje Republike Slovenije. Ustanovljen je bil na podlagi 61. člena Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Zavod deluje organizacijsko oziroma funkcionalno na sedežu Zavoda, kjer so vodstvo in centralne službe, ter v območnih službah z uradi za delo, ki so locirani v vseh upravnih enotah, s čimer je teritorialno pokrita celotna mreža za njegovo dejavnost. Uporabniki storitev Zavoda so brezposelne osebe, delodajalci, štipendisti in prosilci za študentska posojila, osebe, ki potrebujejo strokovno pomoč pri zaposlovanju in poklicni orientaciji, strokovne institucije in izvajalci programov zaposlovanja, socialni partnerji ter javnost.

Zavod za zaposlovanje ima z zakoni določene naloge in pooblastila za opravljanje dejavnosti na področju zaposlovanja, izobraževanja, štipendiranja in zavarovanja za primer brezposelnosti. Poleg naštetih dejavnosti pa Zavod vsako leto prejme tudi programe aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ), s katerimi želi zajeti ciljne skupine ljudi. Na podlagi strukturnih značilnosti teh skupin pa skušajo strokovnjaki oblikovati programe za zmanjševanje brezposelnosti. Območne službe Zavoda za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) lahko v programe prednostno vključijo ciljne skupine, ki so glede na strukturo in število brezposelnih oseb na določenem področju posebej ogrožene. Med njimi so velikokrat tudi mladi, ki so končali šolanje in je njihov položaj posebej težak. Za to skupino je pogosto značilna dolgotrajna brezposelnost, ki traja več kot 12 mesecev v zadnjih 16 mesecih. Ukrepi, aktivnosti in podaktivnosti APZ, ki so namenjene mladim, se med seboj lahko izključujejo, lahko si sledijo ali se dopolnjujejo, kar je odvisno od kompleksnosti težav. V nekaterih primerih je smiselno zaporedno vključevanje v različne aktivnosti, ki se dopolnjujejo in nadgrajujejo. Cilj tega zaporedja pa je vedno povečanje možnosti zaposljivosti oziroma zaposlitve brezposelne osebe.

5.3.Ukrepi aktivne politike zaposlovanja v Sloveniji

Aktivna politika zaposlovanja v Sloveniji, ki je namenjena brezposelnim mladim, je razdeljena na pet ukrepov:

- 1) poklicna orientacija in pomoč pri zaposlitvi
- 2) usposabljanje in izobraževanje
- 3) spodbude za zaposlovanje
- 4) neposredno ustvarjanje novih delovnih mest
- 5) eksperimentalni programi.

Vsak ukrep vsebuje nekaj aktivnosti, te pa še podaktivnosti. V nadaljevanju bom poskušala predstaviti predvsem tiste, ki se nanašajo na spodbujanje zaposlovanja mladih.

1) POKLICNA ORIENTACIJA IN POMOČ PRI ZAPOSLOITVI

a) Splošno svetovanje in informiranje brezposelnih

Cilj te podaktivnosti je zagotoviti prave in kakovostne informacije s področja spoznavanja poklicev, možnosti izobraževanja, načrtovanja prve ali nove poklicne kariere in zaposlovanja v določenih poklicih. Dejavnost opravljajo preko centra CIPS – Center za informiranje in poklicno svetovanje. CIPS nudi vsem uporabnikom (mladim, ki so pred poklicno izbiro ter odraslim brezposelnim in zaposlenim) informacije s področja spoznavanja poklicev, možnosti izobraževanja in zaposlovanja v določenih poklicih s pomočjo telefonskih informacij, individualnega in skupinskega informiranja, pisnih in video gradivih ter individualnega svetovanja. Gradiva in zapisi v centru so v pomoč poklicnim svetovalcem, svetovalcem zaposlitve, ki potrebujejo izbrane informacije za doseganje boljših delovnih rezultatov, kot tudi vsem drugim, ki so na poti izobraževalne ali poklicne mobilnosti (Letno poročilo 2005, 2006, str. 53–74).

2. USPOSABLJANJE IN IZOBRAŽEVANJE

a) Projektno učenje za mlade

Ciljna skupina so mladi od 15 do 25 let, ki so opustili šolanje. Gre za aktivnosti, ki posamezniku pomagajo pridobiti funkcionalna znanja, ki so ciljno usmerjena k vsebinam, ki povečajo možnosti za uspešno reintegracijo v šolsko okolje in vsakdanje življenje ter omogočajo večjo integracijo na trgu delovne sile, zlasti zaposlitveno fleksibilnost in samostojnost. Mlade brezposelne osebe se vključujejo v aktivnosti z namenom, da se v naslednjem šolskem letu lahko vrnejo v formalni izobraževalni program.

b) Nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK)

Ciljna skupina so mladi do 26 let. Aktivnost udeležencem zagotavlja pridobitev javne listine o nacionalni poklicni kvalifikaciji, ki izkazuje pridobljena strokovna znanja in spretnosti, ki so potrebna za opravljanje poklica ali posameznih zadolžitev v okviru poklica. S poklicno kvalifikacijo ni mogoče pridobiti stopnje poklicne oziroma strokovne izobrazbe. Preden kandidat pridobi certifikat o uspešno zaključenih aktivnostih, se mora posvetovati s svetovalcem o morebitnih predhodnih pripravah.

3. SPODBUDE ZA ZAPOSLOVANJE

a) Spodbujanje novega zaposlovanja

Poleg ostalim ciljnim skupinam je aktivnost namenjena tudi iskalcem prve zaposlitve, ki so pred manj kot dvema letoma končali redno šolanje. Zavod spodbuja zaposlovanje tako, da subvencionira delodajalca. Subvencija se delodajalcu izplača v dveh obrokih. Prvi obrok v višini 50% se mu nakaže ob zaposlitvi, drugi del pa ob zaključku pogodbenih obveznosti. Zaposlitev se realizira za najmanj eno leto, za polni delovni čas. Izjemoma lahko tudi za krajši delovni čas, vendar ne sme biti krajši od polovičnega delovnega časa.

a) Povračila prispevkov delodajalca

Aktivnost pospešuje odpiranje novih delovnih mest predvsem za težje zaposeljive brezposelne osebe, predvsem v majhnih in srednje velikih podjetjih. Program je namenjen dolgotrajno brezposelnim, ki so prijavljeni na zavodu več kot eno leto, brezposelnim, ki prejemajo denarno nadomestilo ali denarno pomoč. V okviru mladih pa se nanaša predvsem na brezposelne in iskalce prve zaposlitve, ki so prijavljeni na zavodu več kot 6 mesecev. V primeru zaposlitve je delodajalec upravičen do povračila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, za porodniško varstvo, obvezno zdravstveno zavarovanje in za zavarovanje v primeru brezposelnosti.

4. NEPOSREDNO USTVARJANJE NOVIH DELOVNIH MEST

a) Projekti netržnih zaposlitvenih programov

Poleg ostalih ciljnih skupin se osredotočajo predvsem na mlade, ki so opustili šolanje, so brezposelni in imajo težave na različnih področjih. Aktivnost poteka na podlagi razpisa, na katerega se lahko prijavijo neprofitni delodajalci s sedežem organizacije na območju z višjo

stopnjo brezposelnosti od povprečne v Sloveniji. Tudi tu lahko neprofitni delodajalci pridobijo subvencije, ki se izplačajo v dveh delih.

5. EKSPERIMENTALNI PROGRAMI

a) Program pobude skupnosti EQUAL

Gre za razvoj programov usposabljanja, izobraževanja in zaposlovanja za posebno ranljive ciljne skupine oseb: Romi, invalidi, ženske, mladi, starejši, žrtve trgovine z ljudmi, nekdanji zaporniki, nekdanji odvisniki od drog in alkohola, brezdomci ter diskriminirani zaradi spolne usmeritve. Inovativne rešitve skušajo povečati motivacijo, orientacijo, znanja in veščine predvsem mladih kandidatov za potrebe na trgu delovne sile. Kot zanimivost naj navedem, da program delno financira tudi Evropska unija.

5.4. Naloge svetovalcev in obveznosti iskalcev zaposlitve na Zavodu za zaposlovanje

Ob prijavi na zavod za zaposlovanje vsak brezposelni dobi svojega svetovalca. V odnosu sodelujeta oba, glavni cilj pa je, da bi se brezposelni zaposlil. Tam so tudi svetovalci, ki se ukvarjajo le z iskalci prve zaposlitve, torej z mladimi.

Svetovalec glede na starost in osebnost brezposelnega svetuje, kateri poklic naj bi bil najprimernejši zanj. Poleg tega tudi iščejo možne zaposlitve, pomagajo pri pisanju prošenj, vključujejo brezposelnega v razne delavnice in nadaljnje izobraževanje, ki bi mu prineslo več znanj in možnosti pri zaposlovanju. Svetovalec mora brezposelnega tudi motivirati, mu svetovati in verjeti vanj ter v njegovo sposobnost doseči to, kar ima v načrtu (zaposlitveni načrt). Spodbujati ga mora k aktivnemu iskanju zaposlitve in ga ob tem tudi spremljati.

Ker je odnos obojestranski, so tudi brezposelni iskalci zaposlitve, zavezani izpolnjevati določene obveznosti. Brezposelni se mora vsak mesec oglasiti na Zavodu pri svojem svetovalcu. Vključen je v aktivno iskanje zaposlitve, kar pomeni, da mora brezposelni pisati prošnje, iskati delo tudi samostojno, se udeleževati delavnic ter prihajati na dogovorjene sestanke.

Cilj Zavoda je, da iskalce zaposlitve usposobi, da sami iščejo zaposlitev, in jim nudi pomoč pri premagovanju ovir na poti do zaposlitve. Pri tem pa pričakuje njihovo zavzetost in aktivnost.

Zavod bo sicer posameznike posredoval na prosta delovna mesta, vendar pa je predvsem od njihove aktivnosti odvisno, kako hitro bodo našli zaposlitev. Aktivno iskanje zaposlitve obsega vsa prizadevanja in korake, ki jih iskalci zaposlitve naredijo z namenom, da bi se v najkrajšem možnem času zaposlili.

Zavod za zaposlovanje na svojih spletnih straneh, v okviru svetovalnih razgovorov in prek zloženk še posebej opozarja na posledice neizpolnjevanja obveznosti. Navajajo tudi ukrepe v primeru kršenja obveznosti, ko Zavod posameznika preneha voditi v evidenci brezposelnih oseb, ponovno pa se lahko prijavi v evidenco šele po šestih mesecih.

Ukrepe lahko izvedejo v primeru, ko:

- Oseba ne da resničnih podatkov o izpolnjevanju pogojev za ohranitev statusa brezposelne osebe,
- odkloni ustrezno zaposlitev, začasno ali občasno plačano delo,
- odkloni vključitev ali krši obveznosti, sprejete s pogodbo o vključitvi v program aktivne politike zaposlovanja,
- oseba ni na razpolago za zaposlitev,
- dela ali je zaposlena na črno.

Poleg vseh vrst svetovanj in pomoči pri iskanju zaposlitve ima uporabnik po zakonu pravice iz zavarovanja za primer brezposelnosti, ki so:

- Denarno nadomestilo,
- povračilo prevoznih in selitvenih stroškov,
- pravica do zdravstvenega varstva in pravica do pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Zavarovancem se iz zavarovanja za brezposelnost zagotavljajo pravice za čas, ko so brez svoje volje ali proti njej ostali brez zaposlitve. Pogoji za uveljavitev denarnega nadomestila po spremembi zakona je zavarovanje za brezposelnost pred prenehanjem delovnega razmerja, trajanje delovnega razmerja pred prenehanjem vsaj 12 mesecev v zadnjih 18 mesecih ter da v času uveljavljanja denarnega nadomestila za zavarovanca ni na voljo ustrezne zaposlitve.

Denarno pomoč lahko uveljavi zavarovanec, ki mu je potekla pravica do denarnega nadomestila ter zavarovanec, ki mu je kot pripravniku prenehalo delovno razmerje,

sklenjeno za določen čas, krajši od 12 mesecev. Pogoj za uveljavitev pravice je dohodkovni (80% zjamčene plače na družinskega člana) ter premoženjski cenzus.

S spremembami in dopolnitvami Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS ŠT 79/2006 in je stopil v veljavo 28.7.2006, upravičenci ne morejo več uveljavljati pravice do denarne pomoči pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje. Zavarovanci, ki se jim je izteklo denarno nadomestilo, lahko uveljavijo pravico do denarne socialne pomoči po Zakonu o socialnem varstvu pri pristojnem centru za socialno delo.

6. BREZPOSELNI MLADI IN SOCIALNO DELO

Z zaposlovanjem ljudi in brezposelnostjo se pri nas v prvi vrsti ukvarjajo Zavodi RS za zaposlovanje. Kar pa ne pomeni, da se omenjena problematika ne tiče tudi socialnega dela in s tem povezanih pristojnih socialnih služb. Socialno delo se mora zavedati resnosti problema brezposelnosti in strokovno pristopiti k reševanju le-tega. Pomoč ljudem, ki so zaradi brezposelnosti v stiski, je nujna.

Centri za socialno delo se ne ukvarjajo z odpravljanjem samega pojava brezposelnosti, niti ne iščejo brezposelnemu zaposlitve, so pa aktivnejši pri odpravljanju posledic brezposelnosti in tudi pri preprečevanju-le teh. Centri pomagajo predvsem pri pravnem svetovanju glede raznih pravic (zdravstvenih, pokojninskih, invalidskih ter delavskih), denarni pomoči, psihosocialni pomoči in izvajanju prve socialne pomoči. Poleg formalnih oblik pomoči, ki jih nudijo centri, pa se socialni delavci lahko osredotočijo bolj individualno na vsak posamičen primer. To velja predvsem v primerih, kjer imajo z mladimi neposreden stik. V raznih izobraževalnih institucijah ali programih, ki so namenjeni posebej mladim, ki šele vstopajo na trg delovne sile, so dalj časa brezposelni ali pa si želijo nadgradnje v izobrazbi. Poleg socialnih delavcev in psihologov brezposelnim na CSD svetujejo tudi družinski terapevti, ki delujejo v skupinah za samopomoč, kamor lahko prihajajo tudi brezposelni.

Socialno delo je dobessedno delo, praksa, akcija. Tisti, ki sprejme norme, ki veljajo za socialno delo, jih mora pri svojem delu in življenju tudi uresničevati, zato socialno delo ni le poklic, temveč življenjska odločitev (Milošević, 1989:28).

V nadaljevanju se bom osredotočila predvsem na to, kaj je socialno delo in kako ravna v dialogu z mladimi.

6.1. Socialno delo

Natančno opredeliti tako zapleten pojem, kot je socialno delo, je izjemno zahtevno, če ne kar nemogoče. Opredelitve tega pojava, ki jih najdemo v literaturi, se med seboj razlikujejo glede na to, katero izmed značilnosti socialnega dela želi avtor poudariti. Bistvene razlike so tudi glede na čas nastanka, ki odseva trenutno razvojno stopnjo socialnega dela.

»Socialno delo je stroka, ki spodbuja socialne spremembe, reševanje problemov v človeških odnosih in opolnomočenje ter osvoboditev ljudi za to, da se doseže večje blagostanje. S praktično uporabo teorij človeškega vedenja in socialnih sistemov socialno delo posreduje tam, kjer prihajajo ljudje v interakcije s svojimi okolji. Temeljni načeli socialnega dela sta načeli človekovih pravic in socialne pravičnosti«(IFSW – Mednarodna federacija socialnih delavcev 2000).

Opredelila sem pojem socialnega dela. V nadaljevanju pa bomo spoznali še nekaj pojmov, ki so pomembni za razumevanje socialnega dela in predstavljajo celoto omenjene stroke.

- **Socialni delavec, socialna delavka**

So diplomanti šol ali fakultet za socialno delo. Imajo specifično znanje in izkušnje in jih uporabijo z namenom, da bi uporabnikom zagotovili potrebne socialne storitve. Socialni delavci morajo skrbeti za blaginjo ljudi, so profesionalna skupina, ki deluje z namenom, da:

- zagotavlja pomoč posameznikom in skupinam za lažje premagovanje omejitev,
- odkriva vzroke problemov in jih preprečuje,
- zagotavlja pomoč skupinam in skupnostim, da s tem podpira njihovo avtonomnost in razvoj, da bi tako bolje funkcionirali,
- izboljšuje odnose med posamezniki, skupinami in skupnostmi na eni ter institucijami na drugi strani,
- sodeluje pri oblikovanju tistih družbenih struktur, ki zagotavljajo razvoj in napredovanje(Milošević-Arnold,2003:17).

- **Socialna politika**

»Socialna politika je sklop ciljev, ukrepov in drugih instrumentov za usmerjanje socialnega razvoja, ki jih država razvija in uporablja z namenom, da bi posamezniki in skupine prebivalstva lahko zadovoljevali svoje osebne in skupne interese ter delovali kot polnopravni in enakopravni člani družbe in države« (Nacionalni program socialnega varstva do 2005).

Naloga socialne politike v okviru države je, da prebivalstvu zagotovi minimalno socialno varnost, ki je ne zmore zagotoviti družina, skupnost ali različne organizacije. Socialna politika ni eden od sektorjev politike, ampak je skladno delovanje vseh njenih sektorjev za skupni glavni cilj: ohranjati in dvigati kakovost življenja vseh posameznikov, skupin, slojev ter celotnega naroda(Milošević-Arnold, 2003:18).

- **Socialna varnost**

Socialno varnost določajo načela, pravila in dejavnosti, ki posamezniku omogočajo, da se vključi in ostane vključen v družbeno okolje in v njem aktivno deluje. Pri tem država zagotavlja materialne in socialne pravice, posameznik pa prispeva v obliki davkov in drugih obveznih dajatev. Osnovna načela in izhodišča v Sloveniji:

- Posameznik mora socialno varnost zase in za svojo družino načeloma zagotoviti sam. Naloga države je, da za to ustvari potrebne pogoje.
- Država v okviru proračuna in celote javnofinančnih sredstev oblikuje državni socialni program, ki vsebuje denarne prejemke, storitve in ustrezno institucionalno mrežo(Milošević-Arnold, 2003:18).

- **Socialno varstvo**

Tu gre za uresničevanje specifičnih načel, programov, pravic in dajatev, s katerimi se državljanom zagotavlja socialna varnost.

Socialno varstvo opredeljujemo na različne načine.

V širšem smislu je socialno varstvo:

- nacionalni sistem programov, dajatev in storitev, ki ljudem pomagajo zadovoljevati tiste socialne, ekonomske, izobraževalne in zdravstvene potrebe, ki so bistvene za vzdrževanje družbe,
- stanje kolektivne preskrbe skupnosti ali družbe.

V ožjem smislu lahko pojem socialnega varstva enačimo s pojmom socialno skrbstvo.

Za socialno varstvo je značilna univerzalnost, kar pomeni, da je namenjeno vsakomur. V skladu z našim zakonom je socialno varstvo »preprečevanje in reševanje socialne problematike posameznikov, družin in skupin prebivalstva«. Cilj socialnega varstva je pomagati ljudem, da uspešno živijo in opravljajo pričakovane socialne vloge v svojem družbenem okolju.

- **Socialno skrbstvo**

Je podsistem socialnega varstva v širšem smislu in je istovetno socialnemu varstvu v ožjem smislu. Tudi vanj se počasi vnaša načelo univerzalnosti. Socialno skrbstvo je zagotavljanje konkretnih in posebej na odnosih zasnovanih socialnih storitev in dajatev za ljudi z običajnimi razvojnimi potrebami, kakor tudi za tiste s posebnimi problemi odvisnosti in prikrajšanosti.

Koncept socialnega skrbstva poudarja, da so potrebe po socialnih storitvah značilne za vse ljudi, saj se, vsaj občasno, pojavljajo pri vsakomer.

- **Socialni problem**

Socialni problem je v sociološkem smislu **moteče stanje** (situacija zares obstaja), ki je v **neskladju z veljavnimi vrednotami** (ljudje se med seboj razlikujemo, imamo različne vrednote, ne označujemo vsi enakih pojavov za socialne probleme) **večine ljudi** (kriterij je zaskrbljujoča situacija, ki jo kot motnjo pri večjem ali pomembnem številu ljudi zazna širša javnost), ki se zavedajo, da je to situacijo potrebno spremeniti s pomočjo **posebne akcije** (bistvo socialnega problema je, da pri ljudeh vzbudi potrebo po akciji, s katero naj bi se ta motnja odpravila) (Milošević -Arnold, 2003:20).

- **Socialna težava**

Je splet neugodnih življenjskih okoliščin, ki se kažejo na stvarnem in osebnem področju in posamezniku, družini in skupini preprečujejo, da bi si zagotovili ustrezne življenjske razmere ter se polno vključili v življenje in delo. Za ustrezno rešitev socialne težave je navadno potrebna strokovna pomoč.

Dejavnike ločimo na stvarne (zunanji, družbeno ali socialnoekonomsko pogojeni; te je lažje prepoznati, uporabnik se jih zaveda, a nanje težko vpliva) in osebne (notranji; človek jih težje prepozna, krivdo pripisuje drugim). Med seboj se prepletajo in delujejo eni na druge tako, da ustvarijo »začaran krog« (Milošević-Arnold, 2003:21). Če želimo pomagati človeku, moramo poznati vse dejavnike, ki njegovo težavo sestavljajo.

- **Uporabnik/ klient/ stranka**

»Izraz *klient* je zgodovinsko obremenjen, tako v negativnem, kakor v pozitivnem smislu, kar za socialno delo ni ustrezno. Termin *stranka* je v slovenskem jeziku le prevod pojma *klient*, kar pomeni, da ga je potrebno opustiti. Tako nam ostane termin *uporabnik* ne kot najboljši možni, ampak najmanj sporen« (Dragoš 1997:269–272).

- **Socialne storitve**

Socialnovarstvene storitve so namenjene preprečevanju socialnih stisk in težav (socialna preventiva), obsegajo pa aktivnosti in pomoč za samopomoč posamezniku, družini in skupinam prebivalstva.

- **Socialna mreža**

Pomeni povezavo posameznika z drugimi ljudmi v njegovem okolju. Pri tem ločimo

- **neformalne socialne mreže:** vključujejo stike z družino, sorodstvo, sosede in prijatelje, na katere se človek v primeru potrebe opre;
- **formalne socialne mreže:** sem spadajo vsi formalizirani stiki posameznika z njegovim okoljem (Milošević-Arnold 2003:23).

6.2. Profesionalne vloge socialnih delavcev

Opisi posameznih profesionalnih vlog, ki jih najdemo v literaturi, med seboj niso najbolj usklajeni. Nedvomno so se profesionalne vloge socialnega delavca v procesu profesionalizacije stroke neprestano spreminjale in postajale vse zahtevnejše. Splošna značilnost je:

- da so se z ravnijo profesionalnosti razvijale predvsem tiste vloge, ki jih socialni delavec uporablja takrat, kadar deluje na mezo in makro ravni prakse;
- da se je pri oblikovanju profesionalnih vlog socialnega delavca sorazmerno dolgo poudarjalo predvsem njihovo specifičnost in razlike v primerjavi z drugimi strokovnjaki, ki opravljajo podobne storitve.

Trend diferenciacije je zamenjal trend integracije, kar pomeni, da socialno delo dopušča, da tudi drugi strokovnjaki opravljajo storitve, ki so bile prej značilne za vlogo socialnega delavca, obenem pa socialni delavci sami s storitvami posegajo na področja, ki so tradicionalno pripadala drugim profilom. V skladu s tem se strokovnjake za delo z ljudmi vse pogosteje imenuje »pomočniki«.

Charels Zastrow (The Practice of Social Work 1992:14–15) opisuje naslednje profesionalne vloge socialnih delavcev:

a) Usposobljevalec

Gre za pomoč posamezniku pri izražanju potreb, razumevanju in identifikaciji problemov, iskanju najprimernejših strategij za njihovo rešitev in razvijanje sposobnosti ljudi za premagovanje različnih življenjskih težav.

b) Zastopnik

Socialni delavec povezuje posameznike in skupine, ki potrebujejo pomoč, z obstoječimi službami, ki razpolagajo s potrebnimi viri, kjer lahko dobijo ustrezno pomoč, in jih zastopa v procesu zagotavljanja teh virov.

c) Zagovornik

To vlogo socialni delavec opravlja takrat, kadar so institucije »gluhe« ali se neustrezno odzivajo na potrebe ljudi. Zbira podatke o potrebah, se pogaja in vpliva na odločitve institucij za spreminjanje njihove politike na posameznem področju.

d) Aktivist

Cilj delovanja socialnega delavca v tej vlogi je sprememba celotne politike institucij do pomembnih družbenih vprašanj, kot so denimo: prikrajšanost in neenakopravnost posameznih družbenih skupin, pojavi rasizma, odnos večinske skupine prebivalstva do manjšin in podobno. V tej vlogi socialni delavec uporablja taktike konflikta, konfrontacije, pogajanja in podobno.

Compton in Galaway opisujeta še naslednji dve vlogi:

e) Učitelj

V tej vlogi socialni delavec daje informacije in uporabnikom posreduje potrebna znanja in spoznanja. Pri tem gre za to, da se uporabniki naučijo vsega tistega, kar jim bo pomagalo bolje funkcionirati v življenju (učenje novih vedenjskih vzorcev, socialnih vlog...)

f) Posrednik

V tej vlogi socialni delavec pomaga pri interpretaciji uporabnikovih potreb drugim strokovnjakom ali institucijam, posreduje pri reševanju konfliktov med uporabnikovim sistemom in sistemi drugih posameznikov, skupin ali organizacij (Milošević-Arnold 2003: 117).

Profesionalne vloge (načini ravnanja v socialnem delu) – Luessi:

a) Svetovanje / Svetovalec

Cilj: sistemsko funkcionalno ravnanje posameznika (posameznik se čim bolj prilagodi sistemu in ga obenem tudi sam spreminja)

b) Pogajanje / Pogajalec

Cilj: sprememba disfunkcionalnega sistema v funkcionalnega (socialni delavec je v stiku z udeleženci problema in se z njimi pogaja)

c) Interveniranje / Izvajalec ukrepov

Cilj: zaščita človeka (socialni delavec se vključi proti volji udeleženca)

d) Zastopanje / Zastopnik

Cilj: vzpostavitev socialno pravičnega razmerja (socialni delavec po uradni dolžnosti, s pooblastilom uporabnika nastopa v pravnih sistemih)

e) Priskrbovanje / Priskrbovalec

Cilj: materialna pomoč, storitev ali usposobitev osebe za ponovno vključitev v sistem (socialni delavec uporabniku zagotovi materialno pomoč ali storitev)

f) Oskrbovanje / Oskrba

Cilj: podpora osebi pri zadevah, ki so zanjo življenjsko pomembne (socialni delavec stoji ob strani pri premagovanju različnih težav: finance, pravna vprašanja, pomembne odločitve in lahko zraven pritegne tudi druge: družino, prostovoljce...) (Milošević-Arnold, 2003:118).

6.3. Spretnosti socialnega delavca

Spretnost je uspešna uporaba rok, znanja, talentov, osebnosti ali virov. Spretnosti socialnega delavca vključujejo uspešnost v komuniciranju, prepoznavanju problemov in sposobnost ocene uporabnikove sposobnosti za delo, povezovanje potreb z viri, pridobivanje virov in spreminjanje socialnih struktur (Barker, 1995:359).

Spretnost za direktno prakso je sposobnost za uporabo znanja socialnega dela za učinkovite intervencije pri posameznikih, družinah, skupinah in skupnostih.

Spretnosti pri socialnem delu so tisti strokovni postopki, v katerih socialni delavec vzporedno in spretno uporablja vse svoje znanje, vrednote in etiko socialnega dela ter svojo osebnost z namenom, da uporabnikom zagotovi potrebno pomoč in uresničuje še druge cilje socialnega dela.

Spretnosti za pomoč – Brammer:

- za razumevanje (poslušanje, vodenje, reflektiranje, povzemanje, konfrontiranje, interpretiranje, informiranje);
- za izgube in krize (podpora in obvladovanje stresa);

- za pomoč pri pozitivni akciji in spremembi vedenja (spreminjanje vedenja) (Milošević-Arnold, 3003:121).

6.4. Lastnosti socialnega delavca

- **Strokovno znanje**

Strokovno znanje socialnega delavca je pomembna sestavina socialnega dela. Znanje, ki ga pri svojem konkretnem delu potrebuje, je odvisno od področja oziroma institucije, v kateri dela, od problemov, s katerimi se ukvarja, od ljudi, s katerimi dela in za katere opravlja storitve, in od profesionalnih vlog, ki se od njega pričakujejo. Vseeno pa obstaja skupni temelj znanj, ki jih potrebujejo vsi socialni delavci.

- **Osebnostne značilnosti in etičnost**

Tri temeljne kvalitete, ki jih mora imeti socialni delavec, da lahko osvoji spretnosti, potrebne za kvalitetno opravljanje socialnega dela:

Empatija – to je sprejemanje, razumevanje, doživljanje in odziv na emocionalno stanje in misli druge osebe. Gre za proces sodelovanja v čustvovanju druge osebe, doživljanje njenih izkušenj. Empatija je proces doživljanja z *drugo osebo*.

Spoštovanje – pomeni odnos socialnega delavca, v katerem ni sledu o nadzoru, ampak gre za toplo, ljubeče sprejemanje druge osebe. Sem sodi tudi izražanje brezpogojnega pozitivnega sprejemanja.

Avtentičnost – pomeni dajanje samega sebe tako, da se vedemo naravno, resno, spontano, resnično in odprto. Avtentična oseba se do drugih vede na osebni način in ni zadržana.

- **Dodatne kvalitete, pomembne za socialno delo:**

Razumevanje samega sebe – dobro poznavanje samega sebe

Samokontrola – in samodisciplina pri besedah, dejanjih, čustvih

Razumevanje vrednot, etike in obveznosti socialnega dela – zakonodaja; popolno razumevanje dejanskega pomena vsakega načela posebej

Odgovornost – poznati svoje omejitve in ne obljubljeni nestvarnih uspehov pomoči; če sam ne zmoreš več, napotiš uporabnika k drugemu strokovnjaku, da nato on prevzame odgovornost

Zavest o kulturnih izkušnjah – različne kulturne značilnosti

Altruizem – zavedati se odziva

Življenjski stil – biti zgled uporabnikom (Milošević-Arnold, 2003:123–127).

Za zaključek tega poglavja lahko napišemo, da si je socialno delo v svojih nepoklicnih in poklicnih oblikah vselej prizadevalo za povezovanje ljudi in za spodbujanje samorazvoja vsakega posameznika, človeške skupine in skupnosti. Tako je povsod pomenilo tiste dejavnosti, ki so pomagale k osvoboditvi človeka in zagotavljale možnosti za njegovo samouresničevanje, hkrati pa ga tudi usposabljele za obvladovanje lastnih in družbenih življenjskih razmer (Milošević-Arnold, 1997:80).

V nadaljevanju bom napisala, kako socialno delo lahko postopa pri delu z mladimi. Cilj je pospešiti njihov osebnostni, socialni in izobrazbeni razvoj. Pri mladih posvečamo skrb varovanju njihove blaginje in prepoznavamo situacije, kjer jo je potrebno podpirati.

7. DELO Z MLADIMI

Delo z mladimi od nas zahteva poseben pristop. Da bi uspešno reševali katero koli problematiko, moramo sprva dobro poznati njeno ozadje, strukturo. Zavedati se moramo, da se mladina zopet spreminja. Brez vedenja, kaj se mladim dogaja, težko vzpostavimo dialog, ki vsebuje tako refleksijo kot akcijo. »Zastavljati je potrebno izhodišče za ustvarjanje prostora za dialog, za proces iskanja in obravnave generativnih tem, ki omogočajo in zahtevajo dialog, iz katerih nastajajo predstave o tem, kakšne so življenjske vloge« (Kern, Žnidarec Demšar v Jelen, 2004:41).

7.1. Mladi v družbi novih tveganj in negotovosti

Raziskave so nam pokazale sliko dokaj pasivne generacije, ki se najbolje počuti v varnem krogu zasebnosti in svojih izvornih družin, kar pomeni podaljševanje otroštva, ne pa avtonomne mladosti. »Mladost tako ni več niti predhodnica niti nasprotje odraslosti, temveč sta obe postali različni biografski dimenziji, ki sta vse bolj odvisni od samodefinitivne posameznika ali posameznice, ne pa od utrjenih družbenih konvencij in definicij« (Ule, 2000:25).

Mladi si želijo miru, neradi tvegajo in tudi ne kažejo želje po družbenem uveljavljanju, obenem pa postajajo manj odprti in sprejemljivi za izzive. Umikajo se z javnih prizorišč, obenem pa se zatekajo v domišljjske svetove in k domišljjskim rešitvam, ki so prej izraz bega iz realnosti kot pa soočanja s problemi.

Jasno je, da mladi postajajo vse bolj občutljivi na ogrožanje življenjskih možnosti.

»Večajo in množijo se težave v načinih prehoda mladih v svet odraslih in posebno v svet plačanega dela. Ta krizna stanja se že kažejo na dramatičen način v spremembah stališč in življenjskih slogov mladih (Ule, 2000:11).

Odraščanje je bilo v času modernih družb veliko bolj kontinuirano, kar pomeni, da so bili mladi v družini in šoli predvsem objekt nadzora in vzgoje, ne ustreza pa sodobnim razvitim družbam, kjer mladi že zgodaj začno s psihosocialnim osamosvajanjem in doživljajo pot v odraslost kot nekakšen proces pogajanja o lastni identiteti in identiteti družbe. Sodobne razvite družbe so prve družbe, ki mladim dopuščajo časovno neusklajeno doseganje posameznih točk v odraslosti.

Pa vendar so umik v zasebnost in znaki socialnega pasivizma mladih gotovo nenavadne značilnosti. Zdi se, da je to morda nujen, vendar prehodni pojav prilagajanja mladih na negotovo realnost in na dogajanje, na katero ne morejo vplivati, medtem ko realnost močno vpliva na njihovo prihodnost. Mladi so takorekoč prisiljeni, da si za svojo rabo sprti skujejo socialna pravila, orientacije in identitete. To pa zahteva visoko stopnjo refleksivnosti in osebne fleksibilnosti. Vedno več groženj in negotovosti izhaja iz pričakovanih prihodnosti, bližnje ali bolj oddaljene, in to pritiska na sedanjost. »Obenem pa je tudi res, da mladi zgolj na osnovi svojih izkušenj in vednosti ne morejo produktivno prenašati izzivov sveta, ki se spreminja. Ne morejo biti družbeno aktivni in produktivni, če pri svojem prizadevanju za nove življenjske oblike, za nove potrebe, za novo znanje, nimajo družbene podpore in partnerstva« (Ule, 2000:13).

Brez varnosti, podpore in razumevanja pa ni čudno, da med mladimi narašča vrsta psihosocialnih problemov. Sredi devetdesetih let sta Rutter in Smith (1995) objavila vznemirljivo študijo, ki opozarja, da poslabševanje življenjskega položaja mladih ljudi ni posledica poslabševanja splošnih življenjskih razmer niti naraščajoče brezposelnosti mladih niti dogajanje v družinskem življenju in tudi ne slabšega fizičnega zdravja. To, kar naj bi sprožalo psihosocialne probleme mladih, so dogajanja in spremembe v toku adolescentnih tranzicij: povečana ekonomska odvisnost mladih ob hkratnem razvijanju psihosocialne neodvisnosti, vpliv vrstniških skupin in subkulturnih življenjskih stilov in predvsem pomanjkanje spoznavnih orientacij, fragmentacija referenčnih območij, ki bi omogočala sposobnost za umeščanje lastnih izkušenj v širši pomenski kontekst (Ule, 2000:93).

Modernizacija, v Sloveniji okrepljena z dodatnimi sunki tranzicijskih sprememb, vpliva na mlade ljudi skozi temeljne institucije, ki so jim »podvrženi« v vsakdanjem življenju, skozi družinsko oziroma zasebno okolje, šolo in prosti čas.

Preko okoliščin, v katerih so se znašli mladi, je tudi prosti čas nekvalitetno izkoriščen. Postaja vse bolj prazen, pasiven, stresi in stiske iz »javnega življenja« pa se v njem lahko vse manj kompenzirajo z morebitnimi sprostitevami, solidarnostno pomočjo in emocionalnimi podporami bližnjih oseb, temveč se zgolj »pometajo pod preprogo«.

Nekreativni prosti čas, ki ga mladi preživijo na pasiven način, je zato čas, ki vzbuja le malo zadovoljstva, še več, je zelo tvegan. Prosti čas je nekaj najbolj zaželenega, vendar pa ga ljudje pogosto preživljajo z dejavnostmi, ki nudijo najmanj zadovoljstva. Na primer gledanje televizije, nakupovanje, branje lahke literature, obsedenosti z igrami, opijanje, drogiranje. Takšna početja omogočajo hitro kratkoročno zmanjšanje kaosa v zavesti, vendar pa puščajo za seboj občutek brezbržnega nezadovoljstva.

Vzpostavi se začaran krog temeljnega nezadovoljstva v življenju: sprejemanje delovnih naporov in discipline zaradi ohranjanja zaposlitve, ne zaradi uživanja v delu – iskanje sprostitev od takšnega dela v prostem času – nemoč in utrujenost, ki preprečuje kreativnejše izkoriščanje prostega časa, prepuščanje situacijam, ki niso ne delo ne igra v prostem času, nezadovoljstvo s takšnim prostim časom... Ta krog nezadovoljstev povečuje moč in obseg frustracij in povečuje socialno in psihično ranljivost posameznikov (Ule, 2000:67).

7.2. Ključni vidiki in pristopi mladinskega dela

Pri delu z mladimi želimo pospešiti njihov osebni, socialni in izobrazbeni razvoj ter jih usposobiti, da pridobijo svoj vpliv in mesto v družbi v obdobju njihovega prehoda iz odvisnosti v neodvisnost.

Po Mesecu (2002:25) je smoter dela z mladimi v tem, da mlademu človeku na vsaki točki njegovega razvoja pomagamo, da si pridobi razgled nad svojim položajem in možnostmi, da bi lažje izbral tisto, ki bi pomenilo korak naprej k uresničevanju lastne eksistence. Pri mladostniku izhajamo iz položaja v sedanjosti, vendar poudarjamo pogled v prihodnost, odprte možnosti, upanje in razpiranje prihodnosti.

Socialno delo z mladino lahko razdelimo na naslednjih pet funkcij:

- **Preventivno funkcijo:** Preprečevanje odklonskih vedenj z večanjem sposobnosti za obvladovanje razvojnih nalog in vsakdanjih težav (življenjske kompetentnosti); omogočanje ugodnih pogojev in usposabljanje za mirno obvladovanje vsakdanjih konfliktov.
- **Pomoč pri urejanju vsakdanjega življenja:** Nakazovanje možnih rešitev življenjskih problemov v družini, šoli, poklicnem življenju, med vrstniki, v prostem času in na

drugih področjih s pogovori, posamično osebno pomočjo, svetovanjem in skupinskim delom.

- **Izobraževanje in usposabljanje:** Posredovanje informacij o življenjsko pomembnih področjih (npr. spolnost, partnerstvo, droge), usposabljanje v socialnih in drugih spretnostih in pridobivanje možnosti, pomoč in podpora pri razvijanju lastnih kulturnih, političnih, družbenih in religioznih vrednot in predstav.
- **Organiziranje prostega časa:** Pospeševanje socialnih, emocionalnih, kognitivnih, kreativnih, rokodelskih, športnih, poklicnih spretnosti kot pogojev za ustvarjalno preživljanje prostega časa.
- **Omogočanje identifikacije z vzorci:** Omogočanje stikov, družabnosti, skupinskih doživetij, mladinske kulture, pri čemer pride do soočanja z vrednotami in ideali kot motivatorji ustvarjalnosti in samoizpopolnjevanja (Mesec, 2002:26).

Mladi potrebujejo možnost, da izrazijo svoje poglede, da se izrazijo, da se pogajajo in vplivajo na ljudi in situacije. Potrebno jih je vključevati v proces raziskovanja in razvijanja vrednot po katerih živijo. Mladi morajo oblikovati pozitivno mnenje o sebi ter razviti zavest o svoji eksistenci.

Pri delu z mladimi je po mnenju Gabi Čačinovič Vogrinčič pomembno vzpostaviti pravi delovni odnos in s tem tudi osebno vodenje. Osebno vodenje po De Vriesu pomeni nalogo socialne delavke, socialnega delavca, da mladega vodi oziroma usmerja k dogovorjenim ciljem, k rešitvam. Osebno vodenje ni preprečevanje nekoga v svoj prav, ampak vodimo uporabnika na osnovah dogovora in instrumentalne definicije problema. Socialni delavec, socialna delavka v svoji vlogi ni vseved, ki uporabniku vsiljuje lastne rešitve, je pa hkrati režiser in udeleženi opazovalec, ki se osebno odziva v odnosih, ki se vzpostavljajo in ustvarja pogoje za nove izkušnje. V vlogi katalizatorja prispeva potrebne informacije, tehta preizkušene rešitve, raziskuje nove poti. Osebno vodenje se dogaja osebno, konkretno, tukaj in zdaj.

Med drugim moramo v delovnem odnosu uporabljati **perspektivo moči**. V prvi vrsti gre za to, da se osredotočimo na zmožnosti, to se pravi na tisto, kar je uporabnik zmožen, sposoben in kar zna. Vsak posameznik, skupina, družina ali skupnost ima moč, ki jo skriva v sebi. Naloga svetovalca pa je, da odkrije to moč. To je še posebno pomembno pri

mladih, saj imajo veliko talentov, ki jih je potrebno izpostaviti, kar nekaj znanja, sposobnosti in virov. Poglavitna naloga pa je, da jih pomagamo odkriti.

D Saleeby v Leksikonu moči poimenuje sedem temeljnih konceptov in načel, ki jih lahko uporabimo tudi pri delu z mladimi, ki so brezposelni. Ti koncepti in načela so:

- Dodajanje moči – prispevati moramo predvsem k temu, da bodo imeli mladi več besede. Da se bodo zavedali pomembnosti lastnega prispevka k družbi, v obsegu katerega koli koraka, ki ga bodo pripravljeni narediti
- Včlanjenost – imeti pravice, ki ti pripadajo kot državljanu in tudi družbena vključenost.
- Moč okrevanja – vsi smo ljudje in narava nam je dala, da smo zmožni premagovati ovire in težave v življenju, le da potrebujemo ob tem podporo, da to lažje prebrodimo.
- Zdravljenje
- Celostnost
- Dialog – preko dialoga se mladi lahko izrazijo. Dobijo prostor, da povedo svoje mnenje, videnje.
- Sodelovanje – že sam odnos je zgrajen na sodelovanju. Kjer strokovnjak in uporabnik soustvarjata.

8. ZAKLJUČEK

Brezposelnost je pereč problem, ki se nanaša tako na posameznike kot na celotno družbo. Poznamo več vrst brezposelnosti, merjenje brezposelnosti pa v Sloveniji izvajamo na dva načina, in sicer kot registrirano in anketno brezposelnost. Vzrokov za brezposelnost je več, izpostavila pa bi predvsem zamenjavo družbenoekonomskega sistema in izgubo jugoslovanskih trgov.

Brezposelnost zajema različne kategorije prebivalstva od starejših do nekvalificiranih delavcev, ženske, invalide in mlade. Položaj mladih je zelo otežen, kajti kar veliko se jih srečuje z brezposelnostjo po zaključku izobraževanja. Analiza je pokazala, da je brezposelnost med mladimi v Sloveniji velik problem, saj je bil delež mladih brezposelnih med 18 in 29 letom v decembru 2006 skoraj 33 odstotkov med vsemi brezposelnimi. Zaskrbljujoče je dejstvo, da se povečuje število brezposelnih oseb z visokošolsko ali univerzitetno izobrazbo, predvsem s področja družboslovnih in poslovnih ved.

Poslovanje se danes spreminja v izrazito globalno ekonomijo, zato morajo biti mladi povsod po svetu pripravljeni na nenehno poglobljanje znanja in širitev obzorja. Zaradi vedno večjih potreb po vedno višji izobrazbi se spreminja tudi čas mladosti, saj se le-ta zaradi daljšega študija podaljšuje, prehod v sfero dela pa se tako pomika v kasnejša leta mladosti (pozna dvajseta oziroma trideseta).

Glavni vzrok visoke stopnje brezposelnosti mladih je predvsem velik enkratni dotok mladih na trg delovne sile. Pojavlja se predvsem po končanem šolanju, ko mladi iščejo svojo prvo zaposlitev. So brez delovnih izkušenj, zato jih delodajalci ne sprejmejo v delovno razmerje. Raje obdržijo manj kvalificirane delavce z izkušnjami, saj bi jih odpuščanje veliko stalo.

Poleg tega so mladi na trgu delovne sile stigmatizirani. Pripisuje se jim lastnosti, kot sta neodgovornost in nestanovitnost, istočasno pa se izkorišča njihova fleksibilnost. Tako so mladi ujeti v negotove zaposlitve ob slabih delovnih pogojih in majhnih možnostih zaposlovanja.

Zaposlitev za določen čas in samozaposlitev sta netipični obliki zaposlovanja, vendar je opaziti pozitiven trend pojavljanja omenjenih oblik. Fleksibilne oblike zaposlovanja v določeni meri ugodno vplivajo na zmanjševanje brezposelnosti, vendar je pri tem potrebno upoštevati spremljajoče dejavnike, ki pomembno vplivajo na kakovost zaposlitve in posledično tudi na vsesplošno blagostanje družbe.

Najbolj problematična skupina na trgu delovne sile so dolgotrajno brezposelni. Brezposelnost zaznamuje mladega človeka predvsem na področju samopodobe in spoštovanja ter glede stališč do sveta in življenja. Dlje časa ko to obdobje traja, hujše so posledice.

Država skuša brezposelnost zmanjšati preko Zavoda za zaposlovanje in drugih institucij, ki izvajajo programe, ki pomagajo brezposelnim pri izobraževanju in iskanju zaposlitve. Nekaj teh programov je namenjenih izključno mladim (Projektno učenje za mlade, Nacionalne poklicne kvalifikacije), ostali pa zajemajo širše skupine brezposelnih.

Individualni pristop reševanja problema brezposelnosti je nedvomno prijava v evidenco brezposelnih oseb na Zavodu za zaposlovanje. S prijavo se začne svetovalni proces, ki omogoča, da se brezposelni informirajo o pravicah in obveznostih, ki jih imajo, povabljeni so tudi k svojemu svetovalcu. Izdelava zaposlitvenega načrta je prvi korak k reševanju problema, seveda pa je potrebno veliko motivacije brezposelnega za aktivno iskanje zaposlitve.

V Sloveniji večina mladih dobi zaposlitev prej kot v enem letu in so s tega vidika v boljšem položaju glede na ostale starostne kategorije brezposelnih. A kljub vsem naporom, ki jih država vlaga v zmanjševanje brezposelnosti med mladimi, menim, da je na temu področju storjenega premalo.

Centri za socialno delo v Ljubljani mladim brezposelnim pomagajo največkrat preko denarne socialne pomoči, ki pa ne predstavlja rešitve za brezposelnost. Ne glede na to, da je prva institucija v primeru brezposelnosti Zavod za zaposlovanje, bi lahko izboljšali in razširili omenjeno problematiko tudi na Centre za socialno delo. Socialni delavci imajo nekaj pravih orodij za vzpostavitev dialoga z mladimi. Menim, da je ravno dialog tisto, kar mladi najbolj potrebujejo. Dobri programi, namenjeni izključno mladim, bi lahko

omilili te razburkane vode, v katerih plujejo kot osamljeni mornarji. Tako bi dobili možnost, da se jih sliši, upošteva in z njimi soustvarja možne rešitve, ki bi izboljšale njihovo samopodobo in jih opremile z možnostmi. Več možnosti pomeni tudi poudarjanje zmožnosti, to pa je tisto, na kar mladi pozabljajo, ko se znajdejo v dolgi čakalni vrsti z željo, da bi dobili svojo prvo zaposlitev in tako stopili v svet odraslih.

9. LITERATURA

1. ČAČINOVIČ VOGRINČIČ, G. (2002). Socialno delo z družino. Študijsko gradivo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
2. CENTER ZA INFORMIRANJE IN POKLICNO SVETOVANJE (2008). Kaj je CIPS in kakšne so njegove naloge? Dostopno na:
<http://www.ess.gov.si/Slo/Nicps/Opis/KajJeCips.htm> - 22.4.2009.
3. ČERNIGOJ SADAR, N., VERŠA, D. (2002). Zaposlovanje žensk. V Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M. (ur.): Politika zaposlovanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. DRAGOŠ, S. (1993). Socialna Slovenija. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
5. GORŠE, A. (1992). Položaj žensk. V Preželj, B., Svetlik, I. (ur.): Zaposlovanje, perspektive, priložnosti in tveganja na trgu delovne sile. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
6. HROVATIN, N. (2000). Uvod v gospodarstvo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
7. IGNJATOVIČ, M. (2002). Družbene posledice povečanja prožnosti trga delovne sile (doktorska disertacija). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. IGNJATOVIČ, M. (2002). Trg delovne sile v Sloveniji v devetdesetih letih 20. stoletja. V Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M., (ur.): Politika zaposlovanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. IVANČIČ, A. (1999). Iz izobraževanja v zaposlitev – usklajenost dosežene formalne izobrazbe in priložnosti na trgu dela. Ljubljana: Sodobna pedagogika št. 2, str. 48–58.
10. IVANČIČ, A. (1992). Izobraževanje in priložnost na trgu dela. Znanstvena knjižica Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. KAJZER, A. (2006). Trg dela in zaposlovanja. V Javornik, J. (ur.): Socialni razgledi. Ljubljana: Umar.
12. KUZMANOVIČ, B. (1986). Odnosi porodice prema nezaposlenom; socialno psihološke posledice nezaposlenih, Gledišta 28.
13. MESEC, B. (2003). Navodilo za pisanje diplomske naloge in opravljanje diplomskega izpita. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
14. MESEC, B. (2002). Metodologija raziskovanja v socialnem delu I. Študijsko gradivo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
15. MILOŠEVIČ, V. (1989). Socialno delo. Ljubljana: Samozaložba.
16. MILOŠEVIČ-ARNOLD, V. (2003). Uvod v socialno delo. Ljubljana: VŠSD.

17. RAPUŠ-PAVEL, J. (2005). Ranljivost mladih pri soočanju z brezposelnostjo
Ljubljana: Socialna pedagogika.
18. SENJUR, M. (2001). Gospodarska rast in razvojna ekonomija. Ljubljana: Ekonomska
fakulteta.
19. SMERDU, F. (1992). Brezposelnost in njeno reševanje. V Rast, št. 1–2, str. 99–103.
20. SPRUK, V. (2001). Brezposelnost mladih. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za
zaposlovanje.
21. SPRUK, V.: Interno gradivo. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, februar
2007.
22. STRITIH, B. (2002). Družbeni pomen in funkcije prve socialne pomoči. Študijsko
gradivo. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
23. SVETLIK, I. (1985). Brezposelnost in zaposlovanje. Ljubljana: Delavska enotnost.
24. SVETLIK, I. (1992). Na prehodu. Zbornik: Zaposlovanje – Perspektive, priložnosti,
tveganja. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče.
25. SVETLIK, I. (2002). Politika zaposlovanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. ŠIFRAR, I. (2008). Analiza brezposelnosti med mladimi v Republiki Sloveniji
Ljubljana: Diplomaska naloga.
27. ŠTURM-LEBAN, K. (2002). Izguba ontološke varnosti razsrediščenega subjekta
refleksivne moderne. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Magistrsko delo.
28. ŠTURM-LEBAN, K. (marec 2003). Socialna politika in tvegani življenjski prehodi
Tromesečnik za kakovost socialnih storitev. Ljubljana: Odsev.
29. TRBANC, M. (1992). Mladi na trgu delovne sile. Zbornik: Zaposlovanje –
perspektive, priložnosti, tveganja. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
30. TRBANC, M. (2005). Zaposlovanje in brezposelnost med mladimi. V Črnak-Meglič,
A. (ur.): Otroci in mladina v predhodni družbi: analiza položaja v Sloveniji. Ljubljana:
Ministrstvo za šolstvo in šport – Urad RS za mladino in Maribor: Založba Aristej.
31. TRBANC, M., in VERŠA, D. (2002). Zaposlovanje mladih. V Svetlik, I., Glazer, J.,
Kajzer, A., Trbanc, M., (ur.): Politika zaposlovanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene
vede.
32. TRBANC, M. (2005). Mladi na prehodu in njihova zaposljivost v sodobnih družbah.
V Danilo Kozoderc (ur.): Zaposlovanje — socialno vključevanje: Dvigovanje
zaposlitvenega portala mladih. Ljubljana: Nefiks.

33. ULE, M., RENER, T., ČEPLAK M., M., TIVADAR, B. (2000). Socialna ranljivost mladih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino in Založba Aristej.
34. VERŠA, D. (2004). Mladi diplomanti na trgu delovne sile. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostopna na:
<http://www.ess.si/slo/Dejavnost/Analize/2004/MladiDiplomanti.pdf>
35. VERŠA, D. in SPRUK, V. (2004). Mladi diplomanti na trgu delovne sile. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dostopno na:
<http://www.ess.gov.si/SLO/Dejavnost/Analize/2004/MladiDiplomanti.pdf>-29.4.2009.
36. Letno poročilo 2005. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2006.
37. Letno poročilo 2006. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2007.
38. Letno poročilo 2007. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2008.
39. www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/TrgDela/TrgDela-11.5.2009.
40. <http://www.zaposlitev.com-11.5.2009>.
41. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 69/98).
42. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Uradni list RS, št. 107/2006).
43. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenemu zavarovanju (Uradni list RS, št. 60/02).
44. Zakon o socialnem varstvu (Uradni list RS, št. 54/92).

10. POVZETEK

V Sloveniji so se v zadnjem desetletju dogajale številne spremembe, ki so nas pripeljale do porasti brezposelnosti, ki je velik problem. Brez zaposlitve ostajajo vse kategorije prebivalstva, nekatere med njimi pa so zaradi specifičnih značilnosti še toliko bolj izpostavljene.

Med njimi tudi mladi, ki iščejo svojo prvo zaposlitev. Mladi so težje zaposljivi predvsem zato, ker nimajo delovnih izkušenj in nekateri tudi zato, ker nimajo ustrezne izobrazbe. Sistem izobraževanja mladim sicer ponuja ogromno možnosti za osebni razvoj in samouresničevanje, vendar ne nujno tudi ekonomske neodvisnosti. Kar tri četrtine mladih (do 29 let) kljub že zaključenem izobraževanju ostaja doma, saj so ujeti v začaranem krogu negotovih zaposlitev. Mladi se zavedajo, da se bodo težko zaposlili, saj pričakujejo, da se bo kriza zaposlovanja nadaljevala. S tem pa tudi nezmožnost mladih, da bi se osamosvojili, kupili stanovanje in začeli načrtovati družino.

Brezposelnost mladih je eden poglavitnih vzrokov za njihovo socialno ranljivost in lahko povzroča dolgotrajne psihične posledice ter poškodbe na samopodobi mladega človeka. Brezposeln mlad človek izgublja interes, voljo za nadaljnje ustvarjanje. To ga ohromi, mu daje občutek nemoči v vsakdanjem življenju, svet začne dojemati kot nekaj, na kar ne more vplivati. Zanimarja lastne sposobnosti in izgublja stik s svojimi vrstniki. Še posebej ranljivi so mladostniki, ki predčasno zapustijo šolanje in tako dodatno omejijo svoje zaposlitvene možnosti.

Z omenjeno problematiko se pri nas v prvi vrsti ukvarja Zavod za zaposlovanje. S prijavo v register brezposelnih oseb vsak dobi svojega svetovalca, ki usmerja pri iskanju zaposlitve in pomaga pri načrtu zaposlovanja.

Omenila bi tudi pet ukrepov Aktivne politike zaposlovanja, ki so namenjeni brezposelnim mladim. Vsak ukrep vsebuje aktivnosti in podaktivnosti, skupni namen le-teh pa je, da mlade usmerja pri iskanju zaposlitve, jim pomaga pri nadaljnjem izobraževanju in mlade vzpodbuja. Centri za socialno delo z brezposelnimi mladimi v večini nimajo neposrednega kontakta, razen v okviru denarne socialne pomoči. Imajo pa socialni delavci vsekakor dovolj strokovnega znanja in prave metode, da bi bolj celovito pristopili k mladim. Jim prisluhnili, jih upoštevali in z njimi soustvarjali možne rešitve. Odkrivanje, mobilizacija ter aktivizacija socialne mreže je lahko ključnega pomena pri reševanju njihovih stisk in težav, vir varovalnih ter podpornih mehanizmov in izvor moči obvladovanja lastnega življenja.

Brezposelnost je pojav, ki ga ni mogoče izkoreniniti. Ostaja nam vprašanje, kje je tolerančni prag tega pojava. Dokler pa ne dobimo odgovora na zastavljeno vprašanje, moramo tako družba kot država, posamezniki in institucije narediti vse, da bodo predvsem naši mladi, za katere pravimo, da so naša prihodnost, imeli občutek, da so še vedno oni tisti, ki lahko izbirajo. To pa pomeni, da moramo kljub nastali situaciji poudarjati zmožnosti. Rešitve obstajajo za skoraj vsak problem, težava je le, da se jih je težko domisliti in kasneje uresničiti. Če bo Slovenija znala izkoristiti vse prednosti, ki jih ima, menim, da se nam za prihodnost mladih ni potrebno bati.

PRILOGI

Priloga 1: Brezposelne osebe po dopolnjeni starosti decembra 2005 in 2006

	December 05	December 06
Do 18 let	274	180
14 let		
15 let	20	23
16 let	61	53
17 let	193	100
18 do 24 let	19.003	12.380
18 let	1.208	653
19 let	2.369	1.470
20 let	3.065	1.820
21 let	3.028	1.927
22 let	3.088	1.993
23 let	3.146	2.179
24 let	3.099	2.338
25 do 29 let	15.750	13.174
25 let	3.525	2.668
26 let	3.604	3.038
27 let	3.283	2.844
28 let	2.810	2.538
29 let	2.528	2.086
30 do 39 let	17.522	14.865
40 do 49 let	19.097	16.317
50 do 59 let	20.000	20.219
60 in več let	929	1.166
Skupaj	92.575	78.303

Vir: Spruk, 2007.

Priloga 2: Brezposelne osebe po dopolnjeni starosti in stopnji izobrazbe ob koncu leta 2006

	I. stopnja	II. stopnja	III. stopnja	IV. stopnja	V. stopnja	VI. stopnja	VII. stopnja	VIII. stopnja	Skupaj
Do 18 let	171	1		8					180
14 let									
15 let	27								27
16 let	52			1					53
17 let	92	1		7					100
18 do 24 let	3.903	619	32	2.723	4.720	126	257		12.380
18 let	416	35		180	22				653
19 let	737	82	2	287	360	2			1.470
20 let	659	73	7	448	632	1			1.820
21 let	607	101	4	486	722	6	1		1.927
22 let	508	100	5	437	924	12	7		1.993
23 let	493	123	9	454	1.000	48	52		2.179
24 let	483	105	5	431	1.060	57	197		2.338
25 do 29 let	2.226	754	47	2.102	5.611	246	2.365	3	13.147
25 let	434	113	4	447	1.249	52	386	1	2.668
26 let	476	115	13	447	1.386	69	536	1	3.038
27 let	458	116	8	410	1.232	53	566	1	2.844
28 let	447	110	7	428	1.015	37	494		2.538
29 let	411	120	15	375	729	35	401		2.086
30 do 39 let	4.621	969	233	3.944	4.187	456	1.430	25	14.865
40 do 49 let	6.776	670	267	4.259	3.295	511	536	5	16.319
50 do 59 let	8.842	941	182	5.330	3.662	728	530	4	20.219
60 in več let	478	48	7	271	253	94	74	1	1.166
Skupaj	26.957	3.822	768	17.637	21.728	2.161	5.129	38	78.303

Vir: Spruk, 2007.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani/a _____

vpisan/a na Fakulteto za socialno delo v štud. letu _____ kot redni/a, izredni/a
študent/ka izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom

napisal/a samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja _____

_____.

Datum:

Podpis:

IZJAVA

Potrjujem, da je po moji oceni diplomska naloga študenta/ študentke _____
vsebinsko, jezikovno in strokovno ustrezna.

Mentor / mentorica:

Dne: